

Буковинський Вісник

державної служби та
місцевого самоврядування

Офіційна хроніка

Державне управління

Місьцеве самоврядування

Наукова думка

Перепідготовка та
підвищення кваліфікації

Статистика, факти, події

Засновник

Чернівецький регіональний центр
перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників органів державної влади,
органів місцевого самоврядування,
державних підприємств,
установ та організацій

Свідоцтво про реєстрацію
ЧЦ № 302 від 25.10.2005

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

голова: ЯРМИСТИЙ М. В., директор Чернівецького
регіонального центру перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників органів державної влади,
органів місцевого самоврядування, державних
підприємств, установ та організацій, кандидат наук з дер-
жавного управління;

заступник голови: ГАКМАН С.М., заступник директо-
ра-начальник науково-дослідного відділу Чернівецького
регіонального центру перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників органів державної влади,
органів місцевого самоврядування, державних
підприємств, установ та організацій;

відповідальний секретар: НЕЧАЄВА-ЮРІЙЧУК Н.В.
начальник редакційно-видавничого відділу
перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників
органів державної влади, органів місцевого самовряду-
вання, державних підприємств, установ та організацій;

члени редакційної колегії:
БУРКУТ І.Г., доцент кафедри політології та державного
управління Чернівецького національного університету
ім. Ю. Федьковича, кандидат історичних наук;
КРУГЛАШОВ А. М., професор, доктор політичних наук,
завідувач кафедри політології та державного управління
Чернівецького національного університету
ім. Ю. Федьковича;

ЖИТАРЮК Н.Г., головний спеціаліст Міжрегіонального
управління НАДС у Чернівецькій, Івано-Франківській та
Тернопільській областях;

МАКСИМЕЦЬ Д.С., директор видавництва «БукРек»,
заслужений журналіст України

РОТАР Н.Ю., професор кафедри політології та державного
управління Чернівецького національного університету
ім. Ю. Федьковича, доктор політичних наук;

СКАБ М. С., професор філологічного факультету Черні-
вецького національного університету ім. Ю. Федьковича;
СМОЛДИРЕВА Т.П., асистент кафедри журналістики
філологічного факультету Чернівецького національного
університету ім. Ю. Федьковича;

ФІСАНОВ В.П., завідувач кафедри міжнародної
інформації Чернівецького національного університету
ім. Ю. Федьковича, доктор історичних наук, професор;

ХАЛАВКА Т.Б., експерт з місцевого самоврядування, роз-
витку громад та децентралізації,
кандидат наук з державного управління;
ПАВЛЮК М. В., перший заступник голови Чернівецької
обласної ради, кандидат політичних наук;

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

58001, Чернівці,
вул. Героїв Майдану, 5/52,
Тел/факс: (0372) 552903
E-Mail: bukvisnyk.cv@gmail.com

Редакція зберігає за собою право скорочува-
ти й редагувати подані текстові оригінали. Жур-
нал може друкувати матеріали, не поділяючи
думки автора. Статті не рецензуються та не поверта-
ються. За точність наведених даних відповідають
автори. Передрук матеріалів – тільки з дозволу
редакції.
Періодичність виходу журналу – 4 номери на рік

У номері:

Офіційна хроніка

Інтерв'ю з головою Чернівецької ОДА Сергієм Осачуком.....	3
Розпочала роботу Чернівецька обласна рада VIII скликання....	6
Бюджет 2021: Чернівецька обласна рада прийняла головний фінансовий документ.....	25

Державне управління

Наталія Гусак: Жодної паніки не повинно бути, коли починаєш організувати процес, від якого залежить доля багатьох мешканців Буковини.....	8
Людвиг Цуркан: Якщо запастися терпінням і проявити старанність, то посіяне насіння знання неодмінно дасть добрі сходи.....	13

Місьцеве самоврядування

Анатолій Круглашов: Хто обирає, той і усуває. Місьцеві вибори 2020: роздуми експерта.....	17
Ігор Баб'юк: Місьцеві вибори 2020. Можливості для розвитку територіальних громад.....	22

Наукова думка

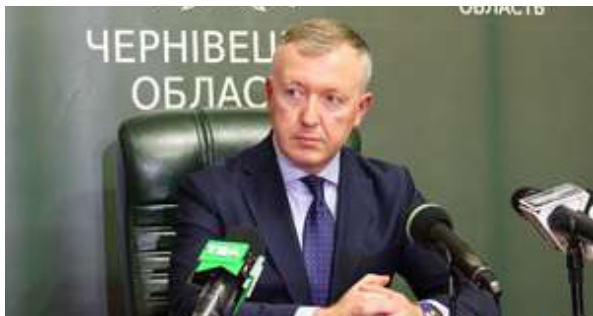
Сергій Гакман: Єврорегіон «Верхній Прут»: Досвід, виклики та особливості.....	26
Пропозиції, висловлені учасниками міжнародного круглого столу «Нові європейські парадигми співпраці та потенціал Єврорегіону «Верхній Прут».....	32
Зиновій Бройде: Координування переходу до транскордонної циркулюючої економіки.....	35
Сергій Троян, Наталія Нечаєва-Юрійчук: Прикладання Україна- ЄС у світлі теоретико-методологічного аналізу.....	40
Відбулася міжнародна наукова конференція «Муніципальні чи- тання ім. Антона Кохановського».....	43

Громадянське суспільство

«Я знаю, ти можеш!». Можливості для ресоціалізації жінок Чернівецької області і не тільки.....	44
«Імунітет до ілюзій». Відбувся всеукраїнський Форум розвитку громадянського суспільства.....	45

Перепідготовка та підвищення кваліфікації

Інформація про підвищення професійної компетентності державних службовців місцевих органів виконавчої влади у 2020 році.....	46
--	----

СЕРГІЙ ОСАЧУК

ГОЛОВА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Н.Н.-Ю.: З якими викликами ви зіштовхнулися після призначення головою ОДА?

ОСАЧУК С.: Перший виклик – він абсолютно зрозумілий: полягав у формуванні дієвої команди, з якою можна долати будь-які виклики. Це мали бути підібрані люди на посади заступників, керівників департаментів, управлінь. Єдиний критерій – це спроможність, професійна підготовка і достатньо велика внутрішня мотивація: служити справі розбудови спроможної України через підвищення якості надання державних послуг на території Чернівецької області. Декларація була проста: хто з нами встигає йти в ногу й швидше, той з нами залишається. Хто не може, ми йому щиро дякуємо, даємо йому подяку (грамоту, медаль) і просимо бути корисним суспільству на вільних хлібах. Тому з цим викликом, вважаю, ми впорались і я задоволений своєю командою, яка впродовж першого року нашої спільної роботи продемонструвала високу ефективність.

Н.Н.Ю. Фактично Ви випередили моє друге запитання – що вдалося досягнути, крім побудови команди?

ОСАЧУК С.: Крім побудови команди вдалося досягнути часткової зміни усвідомлення свого призначення, розуміння, для кого ти працюєш, коли ти працюєш в обласній державній адміністрації у будь-якому департаменті. Це переформатування, наведення різкості для кожного. Про те, що це є людиноцентрична робота і про те, що по великому рахунку ми є єдиним сервісним центром держави Україна на території Чернівецької області і покликання пам'ятати, що будь-яка твоя дія чи бездіяльність може принести користь або шкоду конкретно взятій людині, соціальним групам, прошаркам населення, починаючи від

соціально незахищених і до тих, хто є фундаментом, колесами нашого потягу у щасливе і заможне майбутнє, – це підприємцям, бізнесу. Тому завдання всіх в обласній державній адміністрації – максимально розчищати перешкоди на шляху діяльності людини, щоб тут не було жодних штучних перешкод.

Н.Н.Ю. З одного боку, Чернівецька область найменша в Україні, з іншого боку, оскільки я тут народилася й живу, вона для мене особлива. Як би ви охарактеризували специфіку Чернівецької області, власне, на державному рівні?

ОСАЧУК С.: Я вважаю, що Чернівецька область – це особливий здобуток. Почнімо з того, що область з європейським походженням, це – європейська вітрина України. І область приречена на успіх через те, що ми маємо неймовірні багатства ландшафтно-природного, заповідного, ресурсного забезпечення на маленькій території. Нагадаю: всього 1,2 відсотка території України. Але разом з тим це – ідеальні умови для того, щоб людина була щасливою – при бажанні. І люди наші спроможні бути щасливими, тому що надзвичайно дієві, надзвичайно активні, ініціативні, підприємливі, газдівські. І всього-на-всього треба лише синхронізувати нову політику глави держави, президента України з тотальною лібералізацією й уможливленням розвитку і бажанням людей рухатися назустріч. Найбільшою перешкодою на шляху до такої синхронізації залишається велика частка тіньового бізнесу в нашій області. Мені здається, вона навіть є більшою, ніж в інших регіонах, хоча може бути десь так само. Можна порівняти з іншими прикордонними регіонами Західної України – Закарпаттям, Львівською областю, думаю, що там ситуація не краща. Але разом з тим це є та перешкода,

яка поки гальмує такий прорив. Нам необхідна взаємодія заради прориву, нам потрібен стрибок. І нам потрібне усвідомлення всіх і кожного про те, що ми можемо. Мені дуже не подобається, коли наші люди тужливо говорять про успіхи сусідніх регіонів – Івано-Франківська, Тернополя, Хмельницького, Львова: дивіться, які вони молодці! А ми тут у якійсь ямі. Це просто брехня, це просто заганяння самого себе. Отак, знаєте, прикинутися таким бідним. Я часом люблю пройтися пішки околицями Чернівців у більшому й ширшому радіусі або на велосипеді. Я просто бачу, які мільярди американських доларів вкладені в камінь, у ворота ковані й огорожі, вже не говорячи про все інше. То Чернівецька область приречена на успіх і нею Україна може пишатися!

Н.Н.Ю: Ми пишаємося своєю буковинською толерантністю. Це феномен. Це історичні традиції, це традиції багатонаціональності, багатомовності, традиції багатокультурності, релігійності й всього іншого. На сьогоднішній день багатонаціональний склад регіону змінився – порівняно з тим, що було 100 років тому назад, коли була ще Австрійська, Австро-Угорська імперія. Питання: яким чином регулюються національні процеси в області?.

ОСАЧУК С.: Насправді етнонаціональна політика чи політика державна стосовно прав національних меншин є унітарною, єдиною на території всієї держави. Є лише дійсно відчуття цієї землі й відчуття щоденних практик. Я маю враження, що наші щоденні практики співжиття з сусідами, незалежно від того, хто якою мовою вдома говорить і до якої церкви ходить, вони є значно кращі, ніж це проявляється в якихось заявах, діях окремих організацій, спільнот, тобто там усе це значно радикалізується, і ми маємо в тому числі в нашій області приклади нетерпимості, амбіцій, виняткового ставлення лише до себе, винятково виокремлення лише своєї конфесії або своєї спільноти, які мені дуже не подобаються і дошкульно б'ють по моїй буковинській душі. Коли навіть збираються на патріотичні мітинги-спомини про загиблих

наших воїнів на Центральній площі, і потім якась із конфесій або спільнот виокремлює, що «тільки наша правдива українська церква, тільки ми...». Мене це страшенно обурює, бо ж ми не питаємо, якої конфесії був той солдат. І я питаю ветеранів АТО: «Скажіть, будь ласка, коли вас відправляли на передову, то вам видавали зброю, то у вас питали, якою мовою ви спілкуєтеся вдома чи до якої церкви ходите?». Якщо ходиш до тієї церкви, то на тобі кулеме-та, а якщо говориш не тією мовою, то на тобі тільки гвинтівку!? Такого не має бути, тому я дуже би попросив і закликаю всіх дуже задуматися й не радикалізувати історію, а бути дійсно на фундаменті буковинської толерантності. Те саме стосується й церковного питання. І це був дуже серйозний виклик для мене в перші місяці моєї роботи тут, на посаді голови обласної державної адміністрації. Страшенно запущена була й несправедлива і незаконна у багатьох вимірах діяльність людей, які були покликані законом від імені обласної державної адміністрації реєструвати релігійні спільноти, громади. Тобто доводилося впродовж першого півріччя 2020 року виправляти дуже багато помилок, які були допущені до того. Потрібно було поставити незаангажованого правника, який стоятиме на сторожі Закону України, а не підігруватиме тій чи іншій релігійній спільноті. І у 2-му півріччі 2020 року ми це виправили. І у нас тепер є надійний захист українського законодавства у цій сфері.

Н.Н.Ю: Ковід-19 це для нас виклик. Яким чином вплинула пандемія на управлінські справи, рішення?

ОСАЧУК С.: Глобальна пандемія змістила всі пріоритети і поклала збереження життя й здоров'я людини на території нашої області на перше місце серед усіх пріоритетів. Тому всі інші плани, ідеї розвиткові, інвестиційні – все, що ми могли мати в 2020 році, вони не відбулися, тому що відійшли на задній план. Вони не могли бути реалізовані, оскільки втратили свою пріоритетність. Так само це розірвало ланцюг наших зв'язків з нашими партнерами, з інвесторами з-за кордону, тобто, світ змінився, і гаслом нашої команди навесні 2020 року став такий вислів, що

Єдине, чого ми прагнемо, - залишитися живими й бути співтворцями нового світу.

Н.Н.Ю.: У даному контексті: яку роль відіграє транскордонна співпраця на даному етапі?

ОСАЧУК С.: Транскордонна співпраця проявила себе у нашому конкретному випадку як європейська лінія взаємодопомоги, оборони спільної. Тобто у нас відбуваються щотижневі обміни, дзвінки телефонні з главами регіонів, з якими ми маємо партнерські відносини, з Німеччини, Австрії, з Румунії. Ми моніторимо ситуацію, яка є у Сучавському повіті: скільки людей захворіло там, які виклики в них були; також коли вони попали під удар. Також Карінтія – ситуація, яка була там навесні з найменшою кількістю людей. Тепер їх накрила дуже потужна хвиля: вони європейські лідери з кількості летальних випадків, величезна кількість смертей – у нас і близького такого нема. Тобто, в різних регіонах по-різному, але навіть у такий складний час наші європейські партнери завжди надавали допомогу. І ми отримували допомогу від австрійських партнерів, від австрійських організацій Червоного Хреста, організацій «Карітас», які допомагали нам з обладнанням для дитячої обласної лікарні, допомагали з усім необхідним для людей з Нижньої Австрії по лінії Червоного Хреста, допомагали партнери з Польщі, Генеральне консульство у Вінниці, а коли сталася біда з повеннями влітку, то прийшов на допомогу із сусідньої Молдови начальник їхньої служби з надзвичайних ситуацій особисто приїхав до нас в область з допомогою зі спеціальних засобів для рятувальників.

Н.Н.Ю.: Як продовження того, що Ви сказали, що світ уже ніколи не буде таким, яким був до пандемії, я з цим абсолютно погоджуюся. Але спостерігаю, що у нас відбувається своєрідне дублювання того, що було в офлайн, в онлайн: всі ці наради, зустрічі перенесені в інший, віртуальний, світ. На Вашу думку, наскільки це є ефективним і чи варто це змінювати?

ОСАЧУК С.: Це є дуже ефективним. Це є всього-навсього інструмент технологічної революції, яка відбулася й відбувається, і це є

наш інструмент, який ми повинні використовувати. Якщо на початку пандемії або ще до пандемії, впродовж зими 2020 року, на початку березня двічі на тиждень я бував у Києві на нарадах уряду, в офісі Президента, то згодом усе це перейшло у такий дистанційний формат. І ми від цього виграємо: у нас немає того відчуття, що ми не взаємодіємо, спілкування гарантоване. І люди просто повинні зрозуміти, що це допомога. Уявімо собі, як би ми реагували в таких випадках без таких інструментів комунікаційних? Тому при всіх негараздах те, що є можливість займатися, навчати дітей, студентів, проводити наради за допомогою технічних засобів комунікації, - це є позитив, тому що без них було б значно гірше.

Н.Н.Ю.: На вашу думку очільника обласної державної адміністрації, які проблеми вирішує сьогодні культурна сфера Чернівців, Чернівецької області й на яку допомогу Чернівецької обласної адміністрації наші культурні установи можуть розраховувати й розраховують і отримують?

ОСАЧУК С.: Насамперед треба сказати, що галузь культури формує ту суспільну колективну цінність, яку ми спроможні, хочемо й захищаємо від зазіхань, тобто це те, що ми можемо назвати душею чи морально-етичною цінністю нашого народу. Разом з тим ми маємо залишкові явища інертного такого руху з радянських і пострадянських конструкцій. Тобто інерція в русі, яка зумовлена тим, що люди звикли, що у радянські часи вони були бійцями ідеологічного фронту, обслуговували комуністичну владу, були ідеологічним додатком: за це їх держава тоді фінансувала апіорі.

Сьогодні це є вільний ринок і без переосмислення свого покликання не зможе залишитися жодна установа культури в Україні й у нас в області також. Це стосується пошуку різних джерел фінансування, це стосується того, що в нас завершилася реформа децентралізації й тепер основою розвитку є громади. Питання фінансування так званих обласних установ – це обласна філармонія, обласний театр, обласний театр ляльок, обласна бібліотека. Є питання: хто основні відвідувачі цих установ.

Якщо основні споживачі їхніх послуг – це мешканці Чернівців, то чому обласний бюджет повинен фінансувати їх стовідсотково, а в цей час мешканець Усть-Путили, села Грубне Сокирянського району чи з Кострижівки не має цієї послуги, тому що він не має фінансування. Тому, якщо це чернівчани, то дуже прощу до каси Чернівецьку міську Раду також фінансувати ці установи.

Величезний виклик перед тими, хто працює в цій сфері, тому що зарплати завжди були закладені мінімальні, вижити в рамках мінімального фінансування дуже важко – це самовіддані люди, яким ми повинні дякувати не менше, ніж лікарям, що вони залишаються на своїх місцях, працюють, розвиваються, особливо бібліотечна сфера.

Так само мусимо зачепити й реформувати систему фінансування спортивних шкіл, спортивних секцій. Але в усіх цих стараннях завжди ми пам'ятаємо, що клієнтом є людина, дитина, і кожна копійка суспільна – чи обласна, чи державна, повинна дійти й бути спрямована саме

кінцевому споживачу.

Н.Н.Ю.: І останнє питання. Я знаю, що Ви є автором ряду книжок про Чернівці та наукових розвідок з історії краю, починаючи з австрійського періоду. Чи плануєте ви й далі продовжувати ці свої наукові пошуки й чи вистачає часу на це?

ОСАЧУК С.: Мені зараз вистачає часу на те, щоб спонукати й надихати інших авторів на написання й видання своїх розвідок – на це час у мене є. Так само я задоволений з того, як працює обласна й міська програма з підтримки книговидання. І як у Чернівцях, так і у Чернівецькій області автори, дослідники, які можуть запропонувати цікаві публікації, можуть розраховувати на фінансову підтримку. І видавництва надрукують їхні книги. Тому закликаю всіх популяризувати культурну й історичну спадщину Буковини й Чернівців.

Дякую!

Інтерв'ю провела Н.Нечаєва-Юрійчук

РОЗПОЧАЛА РОБОТУ ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА РАДА VIII СКЛИКАННЯ

18 грудня 2020 року під час першої сесії Чернівецької обласної ради VIII скликання головою Чернівецької обласної ради за підсумками голосування був обраний депутат **БОЙКО Олексій Сергійович** (Аграрна партія України).

Олексій Бойко запропонував депутатському

корпусу обрати на посаду першого заступника голови Чернівецької обласної ради депутата **ГУЙТОРА Миколу Миколайовича** (політична партія «Слуга народу») та на посаду заступника голови обласної ради депутата **ПАВЛЮКА Михайла Вікторовича** (політична партія «Європейська Солідарність»). В результаті таємного голосування депутати підтримали ці пропозиції новобраного голови обласної ради щодо складу керівництва крайового парламенту.

24 грудня на пленарному засіданні сесії було оголошено про утворення восьми депутатських фракцій в Чернівецькій обласній раді восьмого скликання, а саме:

- депутатської фракції Аграрної партії України у кількості 6 депутатів. Голова фракції – Бортич Лілія Іванівна, заступник голови фракції – Гончар Василь Борисович, секретар – Тимінська Марія Степанівна;

- депутатської фракції політичної партії Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина» в кількості 9 депутатів. Голова фракції – Мунтян Іван Миколайович, заступник голови фракції – Фочук Світлана Георгіївна, секретар – Пантелеймонова Оксана Миколаївна;

- депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – за життя» у кількості 6 депутатів. Голова фракції – Жар Михайло Михайлович, заступник голови фракції – Глухов Олег Антонович, секретар – Онофрей Василь Костянтинівич;

- депутатської фракції політичної партії «Єдина Альтернатива» у кількості 9 депутатів. Голова фракції – Мороз Володимир Васильович, заступник голови фракції – Шкурідін Олександр Миколайович, секретар – Колісник Борис Ярославович;

- депутатської фракції політичної партії «Європейська Солідарність» у кількості 9 депутатів. Голова фракції – Добржанський Сергій Олександрович, заступник голови фракції – Маковійчук Ірина Омелянівна, секретар – Руссу Вадим Валерійович;

- депутатської фракції політичної партії «Громадський рух «Народний контроль» у кількості 6 депутатів. Голова фракції – Чорний Олег Васильович, заступник голови фракції – Горобієвська Яна Вікторівна, секретар – Скорейко Петро Михайлович;

- депутатської фракції політичної партії «Слуга Народу» у кількості 11 депутатів. Голова фракції – Жаровський Володимир Ярославович, заступник голови фракції – Карлійчук Микола Миколайович, секретар – Палагнюк Леся Миколаївна;

- депутатської фракції політичної партії «За Майбутнє» у кількості 6 депутатів. Голова фракції – Ткачук Віталій Васильович, заступник

голови фракції – Малишевський Ігор Олександрович, секретар – Левицька Анжела Петрівна.

Також на пленарному засіданні сесії депутати обрали персональний склад постійних комісій Чернівецької обласної ради VIII скликання.

Зокрема, постійну комісію з питань бюджету у складі 10 депутатів очолив Іван Шевчук.

Головою постійної комісії обласної ради з питань управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області у складі 14 депутатів обрано Олександра Болтунова.

Постійну комісію з питань будівництва, архітектури, інфраструктури, житлово-комунального господарства, транспорту та зв'язку очолить Володимир Мороз.

Головою постійної комісії обласної ради з питань регуляторної політики, розвитку підприємництва, агропромислового розвитку та земельних відносин став депутат Василь Гончар.

Постійну комісію крайового парламенту з питань охорони здоров'я, праці, соціального захисту населення та підтримки учасників АТО і членів їх сімей очолив Ігор Шкробанець.

Головою постійної комісії обласної ради з питань освіти, науки, культури, туризму, спорту та молодіжної політики обрано Оксану Палійчук.

Депутат обласної ради Ярослав Бартош став головою постійної комісії з питань охорони навколишнього природного середовища, природокористування, паливно-енергетичного комплексу та надзвичайних ситуацій.

Постійну комісію обласної ради з питань місцевого самоврядування, регламенту, депутатської діяльності, етики, нагороджень, правових питань, міжетнічних відносин та антикорупційної діяльності очолила Світлана Фочук.

Головою постійної комісії з питань інвестицій, проектів регіонального розвитку та транскордонного співробітництва обрано Олексія Грушка.

Джерело: прес-служба обласної ради

НАТАЛІЯ ГУСАК

ЗАСТУПНИЦЯ ГОЛОВИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

«... ЖОДНОЇ ПАНІКИ НЕ ПОВИННО БУТИ, КОЛИ ТИ ПОЧИНАЄШ ОРГАНІЗОВУВАТИ ПРОЦЕС, ВІД ЯКОГО ЗАЛЕЖАТИМЕ ДОЛЯ БАГАТЬОХ МЕШКАНЦІВ БУКОВИНИ»

Які питання підняла, які проблеми виявила реформа у медичній сфері у нашій області зокрема і в Україні в цілому?

Н.Г.: Медична реформа – це комплексне питання. Ми все-таки маємо поступові зміни системи фінансування охорони здоров'я, тому що коли ми говоримо про комплексну медичну реформу, то тут ми вести мову і про протоколи лікування, і про підготовку медичних кадрів тощо. А от щодо системи фінансування, то тут медична реформа підняла велику глибину проблемних питань, які були роками в медичній галузі. Насамперед, ефективність використання коштів як таких: було так, що гроші йшли не за пацієнтом, а обслуговувались умовна кількість ліжок, які є в кожній лікарні, і ніхто ніколи не дивився, наскільки ефективно використовуються кошти на цих ліжках і яка послуга на цих ліжках надається. То саме завдяки медичній реформі первинної ланки, коли кожен має можливість обирати собі лікаря, ситуація змінилася: кошти йдуть до цього сімейного лікаря і в цей медичний заклад, і реформа фінансування первинного рівня показує, що держава буде оплачувати виключно якісне надання медичної послуги, але ...

Повернемося до ситуації у Чернівецькій області стосовно, звісно, санаторію Сад-

гора. Загальний обсяг фінансування, який ішов на медицину, розділявся спеціально на фінансування двох санаторіїв у Садгорі – просто санаторію і протитуберкульозного. От приходиш і бачиш, що умовно на папері там 200 дітей, а реально в той вечір є близько 7 дітей і 168 працівників. Ми витрачаємо на функціонування такого санаторію 20 млн. грн. Якщо б ми поділили всі ці кошти на кількість дітей, які на папері, то кожній дитині можна було надати профілактику десь біля моря в кращій європейській країні. Але ми фінансували 20 млн. грн. 168 працівників, величезну квадратуру приміщення, причому пульмонологічне відділення в дитячій лікарні, критично недофінансоване – медикаментозне забезпечення, капітальні видатки. Ось такі моменти медична реформа підняла. Тому ми на місцевому рівні спробували відповідно підійти до цієї проблематики: капітальні видатки, які йшли з обласного бюджету, зосередили перший рік на одному закладі – перинатальний центр, щоб за один рік закрити, умовно кажучи, потреби перинатального центру, а не так, як було завжди раніше: загальний обсяг фінансування, як масло на хліб, розмазувався тоненько на всіх, і результату цього розмазування не бачив жодний пацієнт, тому що трошки накуповувалось якесь дрібне

обладнання у кожний заклад, а натомість ми не маємо потужної обласної клінічної лікарні чи потужного перинатального центру, чи потужної дитячої клінічної лікарні. Тому десь ось так.

Старт медичної реформи спровокував певну протидію, певні виклики. На вашу думку, з якими основними викликами зіштовхнулись на місцях, чому не всі хочуть цих змін, які виглядають абсолютно логічними, абсолютно конструктивними й бажаними для пацієнта?

Н.Г.: Перший такий виклик, який викликала медична реформа, - це те, що засновникам закладів і закладам як таким надається повна анатомія господарювання. У нас є успішні заклади, які господарюють досить ефективно, отримуючи кошти від НСЗУ. Вони мають план розвитку, вони знають, як правильно вкласти ці кошти, але є заклади, які керуються ще пострадянськими чи ще радянськими стереотипами, що вони мусять жити за кошторисом, що фінансовий план – це той же кошторис. Засновники забрали на себе повноваження по затвердженню фінансового плану, затвердженню штатного розпису, по призначенню головних лікарів. Але серед повноважень, які вони забрали, вони не взяли на себе відповідальність. Тобто вони дотепер не відчувають, що медичні заклади – зараз я говорю про районні ради, про сільські ради ОТГ, міські ради ОТГ, я говорю про Чернівецьку міську раду, про Чернівецьку обласну раду: коли Ви забираєте на себе повноваження, Ви повинні брати на себе відповідальність. Умовно кажучи, якщо якийсь пацієнт пише, чи лікар, про розетку поламану в палаті, то, вибачте, це Ваша сфера повноважень, шановні депутати! Тому що Ви призначили цього головного лікаря, який взяв за контрактом на себе зобов'язання контролювати цю сферу, дивитися за господарською частиною в медичному закладі, ви затвердили фінансовий план, в якому немає пункту про поточний ремонт. Це такий перший виклик: узгодження повноважень і система відповідальності.

Другий виклик - це управлінська ланка в медичних закладах. Медичні заклади працювали як бюджетна установа, тобто їхня діяльність

залежала від того, який кошторис буде їм затверджено – за кількістю ліжок, за кількістю штатних одиниць. Сьогодні вони повинні працювати в ринкових умовах, конкурувати між собою, конкурувати з приватними клініками. Відповідно, необхідно робити ставки і працювати з усвідомленням того, що фінансування закладу залежатиме від того, скільки пацієнтів приїде. Тому необхідно утримувати кращих лікарів, мотивувати їх, вкладати гроші в розвиток так, щоб розвивати якісь нові послуги, які дадуть можливість збільшити Вам фінансування. Однак дуже невеликий відсоток головних лікарів на сьогоднішній день це розуміють.

І третє – це те, що не до кінця є політична воля, щоб повністю оновити мережу медичних закладів нашого краю, щоб зробити її більш ефективною. В нас працює госпітальна рада, і я думаю, що через госпітальну раду ми все ж таки зможемо подолати цей виклик. І безумовно, якщо б була політична воля, щоб оптимізувати мережу медичних закладів, щоб зменшити кількість малоефективних відділень тощо, я думаю, що результат від медичної реформи у фінансуванні ми б відчули швидше.

Якщо ми говоримо про організацію роботи на обласному рівні, то які основні алгоритми цієї роботи, як вона організована на сьогодні?

Н.Г.: У нас є Департамент охорони здоров'я, і ми як представництво виконавчої гілки влади реалізуємо на місцях політику, яка розроблена міністерством охорони здоров'я. Але на місцях управляти охороною здоров'я через виконавчу гілку влади стає складніше, тому що по суті повноважень як таких ми вже не маємо. Умовно кажучи: засновник обласна рада взяла на себе повноваження призначати головних лікарів, затверджувати фінансові плани, при цьому, до прикладу, в нас вимагають ліків у медичному закладі, причому як вимагають? Винна Гусак, винен президент, винні всі інші, що немає ліків у лікарні. Хоча коштів від НСЗУ надходить достатньо багато у цей заклад. І я точно знаю, що якби департамент здоров'я затверджував фінансовий план цього закладу, то вони як фахівці прорахували б, скільки

коштів треба на ліки, скільки направити на інші заходи. Але оскільки затверджувала обласна рада, то в них немає фахівців, щоб точно проаналізувати, наскільки правильно складений цей фінансовий план, щоб якісно забезпечити надання медичних послуг. Тому у даному випадку ми не маємо жодних повноважень, однак відповідальність перекладають все одно на нас. За кисень винні ми, за розетки винні ми, за ковід винні ми. Причому пояснення, що це комунальні підприємства і ми не маємо права втручатись у їхню господарську діяльність, не працюють. Друге – це те, що засновники призначають головних лікарів, а не ми. Якщо не ми призначаємо, то ми не маємо повноважень на адміністративні стягнення, й головний буде слухати засновника. А третє – це знову ж те, що засновники затверджують фінансові плани. На сесії обласної ради я підняла питання про те, що дивіться, у нас є залишки коштів на рахунках, які необхідно використовувати, і ми змогли своєчасно достукатись до засновника. В іншому випадку у нас би до кінця 2020 року повторилася б ситуація, як у багатьох інших містах України, коли заклади зберігають мільйони на рахунках, приховують їх, при цьому не покращуючи ніяк надання медичних послуг. Ми намагаємося підійти по-іншому, тільки все ж таки ми реалізуємо політику міністерства охорони здоров'я, обласної ради, тому створено госпітальну раду, куди входять представники і пацієнтських організацій: ми пробуємо колегіально вирішувати окремі питання, які стосуються організації в охороні здоров'я.

Чи можете ви коротко окреслити: яким чином людина з певної територіальної громади, де немає амбулаторії, може звернутися за медичною допомогою? Що людині робити в такому випадку?

Н.Г.: Насправді закриття ФАПів – це була така страшилка, мовляв, прийде реформа й не буде якісної медичної допомоги на селі. Хоча наявність ФАПу в селі не означає, що там є доступна і якісна медицина. Медична реформа дала можливість обирати лікаря й укладати з ним декларації. Відповідно, кожен лікар знає, що чим більше декларацій, тим вища зарплата,

оскільки кожен може обрати лікаря з іншого села. На сьогодні ми підсилили цю можливість величезною кількістю закуплених автомобілів, що покриває мережу амбулаторій, які мають декілька ФАПів, щоб забезпечити можливість доступу до віддалених пацієнтів. Аналогічно – питання з чергуванням на ФАПах. Більшою мірою це все вже організовано на первинці. І коли ми говоримо, як змінилися медичні заклади й амбулаторії під час реформи первинки, то яскравіше можна побачити ці зміни в селах. Я не знаю такого населеного пункту, де б доступ до сімейного лікаря був ускладнений. Я це знаю з власного досвіду, бо була в Луганській області, де невеликі хутори – по 80 чоловік населення, й дуже віддалені вони від іншого села. Подібне бачила в Волинській області. Чернівецькій області це непритаманне.

Питання про Ковід: перші випадки були зафіксовані у нас. І ви були призначені, щоб протидіяти Ковіду. Які були Ваші перші кроки, щоб протидіяти Ковіду?

Н.Г.: Я зараз поділюся такими особистими емоційними моментами. Так, ми готувалися до того, що ймовірно перший випадок буде в Чернівецькій області. Тому що розуміли, що люди повертаються з-за кордону. Але так само я чітко пам'ятаю, що десь у той період я прочитала фразу, що стрес забирає розум. Тому жодної паніки не повинно бути, коли ти починаєш організовувати якийсь процес, від якого залежатиме доля багатьох мешканців Буковини. Тому точно пам'ятаю, що перше, що ми брали, ми почали вивчати різні документи, створювали штаб. Пам'ятаю перші наради. Все було чітко розписано, кожен день щохвилинно розписано. Перша нарада була зі священниками, друга нарада з сімейними лікарями, третя нарада була з журналістами. Ми організовували процес дуже прозоро, дуже чітко, охоплювали всі ланки. І при цьому завдяки окремим працівникам Департаменту охорони здоров'я - Марії Іванівни Поліщук, Наталі Василівни Гопко. Я пам'ятаю, що кожен стандарт, який прописувався, був абсолютно грамотний, обговорювався. І, скажімо, всі рішення, які приймалися у нашому регіоні

протягом березня-квітня, вони були суто наші й обговорювалися нами, затверджувалися штабом – чи щодо обмеження в певних населених пунктах, чи взяття на контроль всіх контактних осіб, які приїхали з-за кордону, чи це термометрія вже на кордоні – цього тоді ще ніхто не робив, чи це створення мобільних груп спеціальних представників для найбільш уразливих груп населення: щоб вони не йшли і щоб їх забезпечити в перші дні.

Уже в квітні-травні, коли в інших областях стало більше випадків зараження, підключилось міністерство, центральний штаб і все інше. Організаційно було не важко, бо, по-перше, брали кваліфіковані кадри в команду, починаючи від департаменту здоров'я, лабораторного центру, головних лікарів плюс сімейна медицина в повному обсязі. Що ми зробили, що ніхто ще в повному обсязі не зробив, - сімейні лікарі задіяні в боротьбу проти поширення Ковіду з першого дня. Тобто інші області підключилися з вересня-жовтня місяця. Потім центр екстреної медичної допомоги, чи це поліція, ДСНС, чи прикордонники – тобто працювала ціла система. Й вона працювала дуже злагоджено. Що ми ще взяли за правило, на відміну від інших областей, - це те, що ми нічого не приховуємо. Ми показуємо всі випадки. З перших днів сторінка ОДА показувала, кого госпіталізували. Це жінка чи чоловік, скільки років. Населені пункти почали показувати. Неприємно було показувати, хто помер, але й це ми робили, правда, прізвища не вказували. Чесно, нічого не приховуючи. Тому цей стандарт прозорості був для нас дуже важливий. Завершили ми його першим в Україні дашбордом про кількість в Україні ліжок, забезпечених киснем, в усіх закладах.

Як ви оцінюєте ефективність вжитих заходів протидії поширенню пандемії на регіональному рівні?

Н.Г.: Всі пам'ятають у березні-квітні місяці картинку з Італії, картинку з Іспанії, з Європи, Америки, де дуже ефективна медична система не справлялася з Ковідом. Ми це дуже добре пам'ятаємо і зараз не оцінюємо, що з нашою медичною системою і з тією кількістю реальних показників, які ми мали, за рахунок карантин-

них обмежень, які вводила наша комісія, наша медична система ні разу не впала в боротьбі з ковідом. Я вважаю, що якщо ми можемо надати медичну допомогу всім, хто потребує, по стандарту – для мене особисто це дуже важливо, щоб не було ніяких маніпуляцій, то в цій частині ми справляємося.

Інша частина, з якою ми впоралися з перших днів і за яку нас завжди хвалили, хто б до нас не приїжджав, - це тестування. Ми з перших днів цим займалися. Я ніколи не забуду, коли головний лікар з Колінківців, за сумісництвом сімейний лікар, почав робити побудинковий обхід, щоб узяти зразки всіх контактних осіб. Мені здається, і показники це підтверджують, що Чернівецька область на 10 тисяч населення тестує найбільше, тому такі високі показники ми маємо, починаючи з березня місяця, по кількості захворювань. І це дуже легко подивитися, особливо в динаміці, яку показують інші області. Тобто в них зростає захворюваність в залежності від того, скільки відбирають і тестують. Наша епідслужба робила епідрозслідування і на цій основі ми могли працювати з контактними особами в березні, квітні, травні, червні. У серпні ж люди вже втомилися від Ковіду і вирішили, що це може бути трошки інше, ну, у нас не було Італії, умовно кажучи! І пішли веселитися на весілля, святкування. І потім ми мали дуже об'єктивні показники по кількості нових випадків.

Наразі ми бачимо, що люди стали більш відповідальними, більш обережними. І по кількості відібраних зразків, по кількості госпіталізації на добу ми бачимо, що все рухається в принципі нормально.

Які найактуальніші проблеми в забезпеченні ефективності роботи медичних закладів, які працюють з хворими на Ковід-19?

Н.Г.: З проблемних питань ми їх завжди озвучували. Ми мали міністрів, РНБО, президента, і ми проблемні питання озвучували всім. Не боялися. Ще в червні місяці, коли був тут міністр охорони здоров'я, ми просили його про додаткове виділення коштів для кисневого забезпечення. Я не знаю, як так сталося, але достукатися ми змогли тільки у жовтні місяці,

своїми зусиллями й коштами з обласного бюджету ми виготовили проектно-кошторисну документацію, і це дало можливість у жовтні, коли надійшло фінансування, забезпечити 80 відсотків ліжок киснем. Друга проблематика – це те, що на сьогоднішній день в лікувальних закладах, які ми почали забезпечувати киснем, питання електроспоживання буде актуальним. І ми почали перевірку й подали на Кабінет Міністрів також потребу в коштах на енергоживлення. Третє: в окремих закладах дуже застаріле медичне обладнання, яке діагностує, зокрема, рентген-апарати. Але, з іншого боку, ми маємо ситуацію, коли лікарі відправляють більше на комп'ютерну томографію – КТ, і мені, чесно кажучи, як пацієнтці, яка цікавиться загальним досвідом лікування Ковіду, ця ситуація не дуже подобається, тому що відомі лікарі з усього світу вважають, що КТ набагато шкідливіша, достатньо рентгена. І ще. Амбулаторне лікування. Я вже наголошувала, що в Чернівецькій області сімейні лікарі працюють з перших днів з Ковідом. Але, наприклад, 300 відсотків доплат чи медикаментозне забезпечення поки що не розглядається. І мені дуже шкода, тому що великий обсяг роботи з Ковідом бере на себе саме сімейна медицина. Мені хотілося б, щоб їх так само мотивували, як і лікарів.

Які рекомендації ви б могли дати щодо організації роботи й дозвілля в цей непро-

стий час?

Н.Г.: Рекомендації не змінюються від березня місяця. По-перше. Поводитися дуже відповідально. Повірте, це дуже нелегко. Я їжджу в реанімації й бачу такі випадки. Самі пацієнти просять: «Ви відійдіть. Бо я не вірив, що цей Ковід така серйозна хвороба, а тепер лежу під ШВЛ». Це особиста відповідальність кожного, яка зменшить як особисті ризики захворіти, так і принести хворобу своїм близьким і родичам. Взагалі треба не дати цій хворобі поширюватись далі. Це абсолютно звичайні правила: носити маски, дотримуватися дистанції, обмежувати якісь соціальні зв'язки. Точно це ще не час, щоб говорити про якісь святкування. І все: маска, дистанція, соціальна стриманість. І тоді можна говорити, що людина буде здорова й не захворіє на Ковід.

Ваші побажання нашим співвітчизниками з нагоди Нового року

Н.Г.: Ви знаєте, цей 2020 рік для мене особисто був дуже складний з огляду на професійну завантаженість. Але ж ... Я так відчуваю, що кожен думає, що цей рік був дуже складний для країни і для світу. І мені хочеться, щоб ми увійшли у 2021 рік з вірою в те, що він буде кардинально іншим. Бажаю, щоб 2021 рік точно не обмежував втілення наших мрій і все задумане щоб легко здійснювалося в 2021 році!

Дякую!

Інтерв'ю провела Наталія Нечаєва-Юрійчук

1-2 ЖОВТНЯ ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ВОЛОДИМИР ЗЕЛЕНСЬКИЙ ПЕРЕБУВАВ З РОБОЧИМ ВІЗИТОМ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Як повідомляє офіційний сайт Глави держави, Володимир Зеленський перевіряв, як виконують роботи із ліквідації наслідків червневої негоди.

Для цього було виділено 465,6 мільйона гривень, з яких уже майже 13 мільйонів виплатили в якості матеріальної допомоги населенню. Володимир Зеленський позитивно оцінив той факт, що людям на 100% виплатили компенсації. Однак зазначив, що місцева влада має швидше освоювати кошти, виділені Кабінетом Міністрів.

Велику увагу було приділено питанням розвитку регіональної інфраструктури. Під час робочого візиту Володимир Зеленський оглянув новозбудований міст у Розтоках. Президент заува-

жив, аби розвивати туристичну галузь, необхідне хороше транспортне сполучення. «Аеропорт і дороги. Все інше зробить бізнес», – сказав він.

Також Володимир Зеленський взяв участь в урочистому засіданні вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, яке провели із нагоди 145-річчя закладу. Глава держави привітав університет, вручив державні нагороди викладачам та пообіцяв, що наступного року, у рамках продовження державної програми «Велике будівництво», університет реконструюватимуть та ремонтуватимуть.

ЛЮДВИГА ЦУРКАН

ДИРЕКТОР ДЕПАРТАМЕНТУ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

«ЯКЩО ЗАПАСТИСЯ ТЕРПІННЯМ І ПРОЯВИТИ СТАРАННЯ, ТО ПОСІЯНЕ НАСІННЯ ЗНАННЯ НЕОДМІННО ДАСТЬ ДОБРІ СХОДИ»

Виклики пандемією: які проблеми виникли в освітньому просторі через пандемію? Які кроки були зроблені у Чернівецькій області для організації освітнього процесу в умовах пандемії?

Л.Ц.: Організація освітнього процесу в умовах пандемії у новому навчальному році була не байдужою освітянській спільноті буковинського краю. Тому обласною адміністрацією спільно із Департаментом освіти і науки, Інститутом післядипломної педагогічної освіти зніційовано розроблення різних моделей організації роботи закладів освіти із врахуванням нормативних документів. До складу творчих груп за 5 напрямками, було залучено 30 педагогічних працівників різних рівнів та складових освітньої галузі. Результатами роботи творчих груп були напрацьовані Алгоритми організації освітнього процесу закладів освіти Чернівецької області із врахуванням епідеміологічної ситуації з 1 вересня 2020 року для усіх закладів освіти.

Основними проблемами, які виникають у закладах загальної середньої освіти під час організації дистанційного навчання у період карантину, є:

- відсутність у частини учителів та учнів сучасних мобільних пристроїв, комп'ютерів

та інших гаджетів (особливо в сільській місцевості);

- низька швидкість інтернет-зв'язку або його відсутність (особливо в гірській місцевості);
- перевантаження онлайн-платформ;
- обмежений доступ окремих учнів до комп'ютерної техніки (у сім'ї може бути двоє-трое школярів та батьки працюють онлайн);
- окремі педагоги недостатньо володіють інформаційно-комп'ютерними технологіями;
- ненормований робочий день вчителів (постійний зв'язок із батьками, перевірка робіт учнів, підготовка до навчальних занять та завдань з детальними інструкціями займають багато часу);
- деяким вчителям важко адаптуватися до нових умов навчання;
- неможливість проконтролювати дотримання учнями академічної доброчесності під час виконання домашніх завдань;
- в учнів початкової ланки ще не сформовані вміння самостійно вчитися, опрацьовувати навчальний матеріал;
- велике навантаження на органи зору, як для вчителів, так і для учнів (перевантаження роботою за комп'ютером, не враховується загальне навантаження на дитину).
- відсутність платформ для всіх учнів,

зрізними мовами викладання (румунськомовні).

Для забезпечення ефективного впровадження дистанційного навчання в умовах карантину Департаментом освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації у співпраці з Інститутом післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області розроблено ряд рекомендацій, каталогів, порадників для адміністрацій закладів освіти, педагогічних працівників, учнів та батьків, що розміщені на інформаційних сайтах (каталог посилань на Інтернет-джерела по класах та навчальних предметах для забезпечення ефективної організації освітнього процесу в умовах карантину; порадник «Психологічні поради батькам: як зберегти психічне здоров'я дітей в період карантину»; методичні рекомендації щодо проведення підсумкового оцінювання під час дистанційного навчання; каталог онлайн-активностей для проведення віртуальних подорожей та екскурсій цікавими куточками України та світу під час карантину).

З метою забезпечення надання якісних освітніх послуг та підвищення якості освіти проведено ряд просвітницьких та навчальних заходів для усіх учасників освітнього процесу, зніційовано проведення телепроектів: «ЗНО на 200-дистанційно» (телеканал «Промінь») та «Вчимося разом» (телеканал «ТВА»), де найкращі науково-педагогічні та педагогічні працівники області демонстрували відеозаписи своїх уроків з подальшим їх розміщенням на «YouTube»-каналі Департаменту освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації, запроваджено електронні журнали та щоденники у 295 ЗЗСО, запрацювала «Гаряча лінія» Департаменту освіти і науки ОДА» для інформування учасників навчального процесу щодо дистанційного навчання у період карантину.

Чи всі школи у нашій області працюють в режимі онлайн? Чи приймалося рішення щодо онлайн навчання на обласному рівні, чи кожен навчальний заклад мав можливість самостійно вирішувати дане питання?

Л.Ц.: Здобуття середньої освіти у Чернівецькій області забезпечують 387 закладів

загальної середньої освіти та 4 – приватні заклади м. Чернівці, зокрема:

- за очною формою навчання – 148 (38 %);
- за змішаною формою навчання – 209 (54%);
- за дистанційною формою навчання – 30 (8%).

357 закладів загальної середньої освіти області забезпечують навчання 1-4 класів за очною та змішаною формами навчання, з них 137 – за очною формою навчання та 219 – за змішаною формою навчання.

З 106719 учнів, які приступили до навчання: 48658 – за очною формою, 46470 – за дистанційною формою, 10737 – за очно-дистанційною формою, 684 – перебувають на педагогічному патронажі, 33 – здобувають освіту за екстернатною формою навчання, 137 – за сімейною формою навчання.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 року № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» підприємствам, установам, організаціям рекомендовано забезпечити, зокрема, організацію роботи в режимі реального часу через Інтернет.

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) від 16 березня 2020 року № 406 «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» керівникам закладів загальної середньої освіти рекомендовано видати наказ про організацію роботи очолюваних ними закладів під час карантину.

Так, на обласному рівні видано накази Департаменту освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації від 12 березня 2020 року № 128 «Про запровадження карантину для усіх типів закладів освіти та проведення заходів щодо запобігання поширенню інфекції спричиненої коронавірусом 2019-nCoV на території Чернівецької області», від 02 квітня 2020 року № 143 «Про продовження карантину для усіх типів закладів освіти та посилення заходів щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби COVID-19» (зі змінами), згідно із якими заклади освіти Чернівецької області з 13 березня 2020 року застосовують дистанційну форму навчання.

Упродовж року рішення щодо навчання здійснювалося з урахуванням епідемічної

ситуації у регіоні та відповідно до постанов Кабінету Міністрів України, рішень Державної та обласної комісій з питань ТЕБ та НС.

Чи були запропоновані зміни в організації освітнього процесу у зв'язку з переходом в онлайн? Які?

Так, відповідно до наказу Департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації від 28 серпня 2020р. № 249 «Про організацію роботи закладів освіти у 2020/2021 навчальному році на період карантину у зв'язку поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» рекомендовано розпочати освітній процес у закладах освіти, з 1 вересня 2020 року, залежно від епідемічної ситуації в регіоні та з врахуванням встановлених «зелений», «жовтий», «помаранчевий» або «червоний» рівнів епідемічної небезпеки поширення COVID-19 відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 641 «Про встановлення карантину та запровадження посиленіх протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19» та ухвалити рішення щодо роботи закладів освіти з обов'язковим дотриманням вимог протиепідемічних заходів у закладах освіти в період карантину в зв'язку поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 22 серпня 2020 року №50.

У жовтні із загостренням епідситуації було рекомендовано розпочати осінні канікули з 15 числа.

Як Ви вважаєте, чи впливає новий онлайн-формат на якість освітніх послуг і, відповідно, на якість навчання?

У загальному даний новий-онлайн-формат не повинен впливати на якість освітніх послуг. Але враховуючи окремі аспекти технічного забезпечення учасників освітнього процесу: наявність швидкісного

Інтернету, сучасних гаджетів, виникають проблеми із підключенням учнів до навчальних занять, тому відповідно знижується якість освітніх послуг. У таких випадках рекомендовано підтримувати онлайн-зв'язок через: Viber, електронні пошти, а для учнів які зовсім не забезпечені технічно організувати на території школи поштові бокси або інформаційні бюлетені із розміщенням домашніх завдань учням та певними інструкціями щодо вивчення нової теми.

Чи організовані відповідні курси для підвищення цифрової грамотності для вчителів шкіл?

У рамках підвищення цифрової грамотності педагогів області Інститутом післядипломної педагогічної освіти за ініціативи та підтримки Департаменту освіти і науки організовано та проведено:

- регіональну онлайн-школу для вчителів і батьків з підвищення медіаграмотності та цифрової компетентності. Всього відбулося 20 занять, які відвідало більше 900 вчителів, 300 батьків та 100 вихователів;
- каскадне навчання педагогів у рамках Регіональної педагогічної онлайн-школи з підвищення рівня цифрової компетентності та володіння технологіями дистанційного навчання. Підготовлено 29 тренерів-вчителів інформатики та близько 770 педагогів області, які опанували різні технології дистанційного навчання, підвищили рівень цифрової компетентності.

Інститутом включено у програми курсів підвищення кваліфікації навчальні теми, які знайомлять слухачів та забезпечують практичні навички володіння різними освітніми сервісами та дистанційними технологіями навчання. Освітній процес ІППОЧО відбувається із використанням дистанційних технологій навчання і здійснюються на платформі MOODLE, а онлайн-заняття – на сервісах відео-трансляцій ZOOM, «Google Meet» у ході яких педагоги

покращують практичні навички їх використання у педагогічній діяльності. Для успішної організації навчання слухачам розроблено: інструкції щодо роботи на платформі MOODLE, Zoom; навчальні матеріали для кожного заняття, які розміщені на платформі (онлайн-курси).

З метою удосконалення навичок оволодіння різними технологіями навчання проведено «Осінній марафон» в рамках якого проведено онлайн-тренінги викладання спецкурсів «Застосування моделей змішаного і дистанційного навчання в освітньому процесі», «Інтерактивне онлайн викладання в ZOOM».

Які платформи рекомендовані управлінням освіти для організації освітнього процесу в школах області? Чи дотримуються адміністрації шкіл цих рекомендацій?

Для ефективно організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання керівникам закладів освіти та педагогічним працівникам рекомендовано ресурси:

- для відео-трансляцій навчальних занять ZOOM, «Google Meet», «SKYPE»;
- організації освітнього процесу у рамках класів «GOOGLE CLASSROOM», MOODLE, TEAMS;
- віртуальні ресурси для організації навчання «PADLET», «MIRO»;
- для формування оцінювання «LEARNINGAPPS», «MENTIMETER», «KANOOT» та ін.

Ще один момент. Освітня Буковина використовують платформу e-School.info, яка призначена для інформаційної підтримки адміністрації школи, учителів, учнів і їхніх батьків. Для автоматизації процесу навчання та контролю набутих знань у закладах освіти області використовуються «Електронний щоденник» та «Електронний журнал».

Використання електронних журналу й щоденника створює низку переваг для закладу освіти:

1. Поточна успішність та відвідуваність фіксуються вчителем в електронному журналі.

У щоденнику зберігаються записані педагогами в електронному журналі теми занять та домашні завдання. Учні не потрібно витрачати час на те, щоб записувати їх у щоденник.

2. Електронний щоденник дозволяє учню та його батькам переглянути всі виставлені йому оцінки та коментарі до них.

3. Батьки також можуть бачити видані дітям домашні завдання й контролювати їхнє виконання.

4. На підставі виставлених учителями оцінок на платформі e-Schools.info доступні аналіз успішності в різних розрізах та формування звітності.

Що б Ви побажали освітянам у Новому 2021 році?

В умовах сучасних викликів та нестабільної ситуації в побажаннях процитуємо відомого італійського художника і вченого, винахідника, письменника, одного з найбільших представників мистецтва Високого Відродження – Леонардо да Вінчі: «Якщо запастися терпінням і проявити старання, то посіяне насіння знання неодмінно дасть добрі сходи. Навчання – корінь гіркий, так плід солодкий».

В умовах сучасних викликів та нестабільної ситуації в побажаннях процитуємо відомого італійського художника і вченого, винахідника, письменника, одного з найбільших представників мистецтва Високого Відродження – Леонардо да Вінчі: «Якщо запастися терпінням і проявити старання, то посіяне насіння знання неодмінно дасть добрі сходи. Навчання – корінь гіркий, так плід солодкий».

У цьому році для всіх основне здоров'я. Тож хай усі будуть здорові. А педагогам нехай їх робота приносить лише радість і задоволення. Нехай у цьому році кожен день починається з веселих посмішок люблячих Вас учнів. Удачі Вам на професійному поприщі, гідної зарплати, достатку, благополуччя і щастя. Нехай наступаючий Новий рік буде кращий, цікавіший і здоровіший, ніж той, що минає!

Інтерв'ю провела Наталія Нечаєва-Юрійчук

АНАТОЛІЙ КРУГЛАШОВ,

*доктор політичних наук,
професор, зав. кафедри
політології та державного управління
ЧНУ імені Юрія Федьковича,
директор
Науково-дослідного інституту
Європейської інтеграції та
регіональних досліджень*

ХТО ОБИРАЄ, ТОЙ І УСУВАЄ

Місцеві вибори 2020: роздуми експерта

Місцеві вибори 2020 року сколихнули все українське суспільство. Цього року вперше відбулися вибори до рад та голів новоутворених районів та громад, а це - принципово новий досвід для України. Про особливості цьогорічної виборчої кампанії - думки доктора політичних наук, професора, зав. кафедри політології та державного управління ЧНУ імені Юрія Федьковича, директора Науково-дослідного інституту Європейської інтеграції та регіональних досліджень Анатолія Круглашова. Він також є членом Групи незалежних експертів з Європейської Хартії місцевого самоврядування Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи від України

Н.Н.-Ю.: Якими, на Вашу думку, є основні електоральні особливості Чернівецької області?

А.К.: Передусім це визначається тим, що наша область найменша в Україні. Отже, вона має найменший демографічний і економічний потенціал насправді. Друга її особливість – це те, що наш край потрапив у жорсткі умови деіндустріалізації і відтак повернувся до свого первинного, можна так сказати, аграрного і торгівельного типу економіки й зайнятості населення. Третя дуже важлива особливість: наша область прикордонна, межує з двома країнами. І це накладає особливості на все: на культуру, політику, економіку, на ціннісні та політичні орієнтації населення, вагомий відбиток. Четверта особливість – це поліетнічний, полікультурний склад населення. Це також вибудовує змісти і визначає форми внутрішньої локальної й регіональної комунікації населення, а також рамки поведінки для політичних акторів нашої області. Ну і, ясна річ, у нас є ще власні

історичні традиції, які пов'язують з чудовим міфом буковинської толерантності: вони також додають певну місцеву специфіку і позначають вектор розвитку на електоральному полі нашого краю.

Н.Н.-Ю.: Поділіться своїми враженнями від виборчих технологій та їх використання під час кампанії 2020

А.К.: Напочаток виборчої кампанії 2020 року – це були переважно комбіновані технології впливу через зовнішню рекламу, через медіа на свідомість виборця, відкладені очікування – тобто щось ось-ось має з'явитися, інтриги певної, технології бутербродів. В останньому випадку бажану інформацію «загортають» в інші інформаційні повідомлення. Використовуються технології безпосереднього зв'язку з виборцем, активно використовуються технології комунікації через соціальні мережі, через цілеспрямовану рекламу. На останньому тижні прогнозовано відбувалась війна компроматів, перехід від «сірих» технологій

до чорних – це стосується, передусім, виборів міського голови (вкиди проти Р. Клічука, наприклад) й інших міських голів.

Н.Н.-Ю.: Як Ви вважаєте, чи відповідають існуючим суспільним запитам обіцянки кандидатів на виборах цього року?

А.К. На мій особистий погляд, тут є величезний дисонанс, тому що ті проблеми, які хвилюють виборців, звичайних громадян, тобто, це питання безпеки в найширшому значенні цього слова, включаючи особисту безпеку, екологічну, безпеку руху транспорту, захисту в умовах коронавірусної епідемії, всі вони не стали вирішальними, навіть й не другорядними в порядку денному цих виборів. Тому що багато очільників влади нехтують елементарними правилами відповідальної поведінки й демонструють негативний приклад громадянам. І далі: місцевий розвиток, економіка, промисловість, послуги, інфраструктура, забезпечення якісною водою, транспортом, діяльність освіти, питання культури – мені здається, що ці питання або відсутні в обговоренні ключових політичних гравців, або вони перебувають на периферії їхньої уваги. Мене дивує, що в цій кампанії, як і у попередніх, зокрема у виборах 2015 року, відбувається підміна понять, що, відповідно, змінює і зміст кампанії. О. Пальчевський, наприклад, який запевняє виборців про гарантовану індексацію пенсії на 60 відсотків чи інші соціальні виплати. Але яке ж це має відношення до компетенції ОТГ, місцевих Рад? Це ж компетенція уряду, президента, центральних органів влади. Причому тут ці питання до місцевих виборів? Тобто, з одного боку, підміна порядку денного з місцевого на загальнонаціональні і переважно популістські гасла, а з другого – вибір серед місцевих проблем найбільш ситуативних, дражливих для виборців, тих, якими легше маніпулювати в якості своїх передвиборчих обіцянок.

Фактично, окремі учасники виборів на місцевому рівні намагаються «вихопити» зручні для швидкого вирішення проблеми і навколо цього починаються доволі показові спекуляції. Так, наприклад, у

Чернівецькій міській Раді найбільш впливовою була фракція «Рідного міста». Ось вона у переддень виборів зробила ряд так званих «промоакцій», по іншому не скажеш, з ремонтом доріг. Тобто, це був відвертий рекламний хід. Мова йде свого роду про агітацію «справами». І навіть в агітації справами ми бачимо такий вибірковий, поверхневий і навіть зневажливий до громадян підхід у ході цієї виборчої кампанії.

Тому повернемося до того, з чого я почав: між реальними запитами нашого суспільства й між регіональними, локальними запитами територіальних громад, мешканцями новоутворених районів, які перебувають у невизначеному стані, області в цілому я бачу дисонанс, чимало суперечностей. І на мій погляд, порядок денний, який задається учасниками виборчого процесу, і той реальний порядок денний, вирішення проблем в якому потрібне виборцям – це дві різні картини світу.

Н.Н.-Ю.: Наскільки змістовною та успішною була рекламна кампанія на місцевих виборах 2020?

А.К.: Я думаю, що кожний, в залежності від своїх уподобань, своєї виборчої стратегії намагався організувати своєрідний виборчий «мікс». На загал, моє враження від тієї реклами, з якою мені довелося ознайомитися, таке, що в останні місяці виборів відбувалася активна розробка штабами нових PR-акцій, викид інформаційних продуктів тощо. Перед виборами 25 жовтня в хід ішли будь-які матеріали: ролики, замовні матеріали, реклама, дебати, будь що. Тут, на мою думку, ідеологічний компонент мало кого хвилював, за винятком нових партій. А більшість партій сьогодні ставиться до ідеології еkleктично або вибірково, або намагаються себе показати на місцевих виборах такими добрими господарниками, і, на мою думку, це непогано для формату місцевих виборів. Наприклад, наполегливо це просувала «Єдина альтернатива», яка на посаду мера висунула Романа Клічука й позиціонувала його як потрібного місту господарника. Результати голосування продемонстрували, що це було правильне

звернення до Чернівецької громади. Час невдовзі покаже, наскільки висловлені очікування та довіра будуть підтверджені справами лідерів виборчих перегонів.

Н.Н.-Ю.: Хочеться почути Вашу думку про значення цінностей у нашій місцевій політиці.

А.К.: В час, коли політики місцевого масштабу, але в складі загальнонаціональних партій йдуть на вибори, то їх діалог з виборцями повинен базуватися на ціннісному консенсусі. Тобто, виборець повинен знати від них не лише про те, скільки конкретно кілометрів дороги чи прокладених метрів труб, шкіл, пандусів спроможний забезпечити той чи інший кандидат. Виборець повинен знати, чи ця політична сила, той чи інший кандидат і кандидати є такими, яким можна довіряти важливі владні повноваження. Адже без взаємної довіри, без публічно взятих на себе зобов'язань, підтвердженого досвіду виконання цих зобов'язань, тобто, якраз без ціннісного компоненту, ефективна, результативна виборча кампанія неможлива. Ефективна й результативна з точки зору кінцевого результату – створення дієздатних, відповідальних перед країною і громадою рад. А оскільки ці питання не є локальними, питання цінностей не може бути суто місцевим, хіба що зафарбованими в нашу регіональну специфіку. Тут йдеться саме про цінності, а не про партійні гасла.

Я вважаю, що саме ціннісний вимір виборів є стратегічно важливим, визначальним. А вже конкретні обіцянки виступають або їх підтвердженням при їх реалізації, або індикатором неспроможності виконати те, що обіцяє той чи інший кандидат чи політична сила. Якби переважна більшість виборців дивилися на вибори через цю призму й були вимогливими в ціннісному аспекті, то ми б давно вже мали іншу владу, іншу країну.

Н.Н.-Ю.: Як Ви оцінюєте дієвість вітчизняної моделі місцевого самоврядування?

А.К.: Почнемо з колізії, створеної нашим законодавством. Україна обрала поки що модель «сильний мер – сильна рада». Ця дихотомічна конструкція є постійно конфліктною в своїй основі. Адже, якщо сильний мер і сильна рада є представниками однієї політичної сили або близьких, споріднених політичних сил, то ми маємо шанс на добру співпрацю, надіюся, в інтересах громади. А може бути співпраця в інтересах окремих особистостей, на основі задоволення вузько-групових інтересів. В разі, коли голова і більшість депутатів із різних політичних сил, з іншого табору, тоді ми маємо відвертий конфлікт.

Трапляються на практиці і наступні ситуації: сильний голова і слабка рада, але в тому випадку, коли немає впливових фракцій, депутати розколоті, вони не можуть створити коаліцію. Тоді відкривається можливість для узурпації влади не депутатською більшістю, як це відбулося в Чернівцях, а для концентрації влади сильним мером, як це відбулося, наприклад, в Одесі з Трухановим. Можна наводити й інші приклади.

Тож, тут немає однакової картини для різних рад. Тут є багато правових, інституційних, особистісних колізій. Тим не менш, переходячи від цієї проблеми до теми виборів: дуже добре для міста, для територіальної громади, коли і мер, і депутати перебувають на максимумі близьких ціннісних, ідеологічних, партійних і господарських позиціях, коли вони більш-менш подібно бачать актуальність місцевих проблем: які і як треба вирішувати, дотримуються певної спільності у підходах і, відповідно, мають певний шанс належної реалізації потреб громади. На жаль, такі ідеальні випадки трапляються нечасто. Тому ті політичні сили, які мають достатній потенціал і спроможність, готові взяти на себе відповідальність, вони, звичайно, розуміють, що йти на вибори до ради і не мати свого голови – це мати серйозні проблеми надалі. І навпаки, той голова, який хоче прийти до влади і не повторювати помилки на прикладі Чернівецької області, досвід Балашова, Федорука, Михайлішина, повинен подбати про

свою політичну команду. Причому як безпосередньо про ту команду, з якою він іде на вибори, так і про коаліцію споріднених політичних сил. Думаю, що політики намагаються це робити, інша справа, наскільки їм це вдається.

Н.Н.-Ю.: Наскільки важливо для політичної партії висувати і підтримувати свого кандидата на посаду місцевого голови в сучасних умовах?

А.К.: Голова громади або мер – це людина, яка, на відміну від депутатського корпусу, уособлює єдність територіальної громади, а не окремі інтереси її мешканців. Бо депутати, за визначенням, повинні представляти інтереси виборців одного округу, наприклад, у Чернівцях, це Гравітон, Роша, Калічанка тощо. І, відповідно, в таких умовах лише весь депутатський корпус має право виступати в інтересах територіальної громади. І вправний

мер (голова) має діяти як диригент, майстер, творець симфонічного оркестру, який грає за однією партитурою і не какофонічну музику. Але якщо депутатський корпус прийшов в опозиції до мера, або мер перебуває в опозиції до депутатського корпусу, тоді це буде точно конфронтація, конфлікти, спроби дострокового зняття, судових позовів тощо.

Тому, якщо політична сила має потенціал і має відповідні ресурси на кампанію, тоді кандидат на посаду голови територіальної громади є важливим з огляду на можливість реалізації ним обіцяного під час виборів громаді. Але, «мерська» кампанія коштує дорого, тож тут може бути різна логіка дій учасників виборів...

Н.Н.-Ю.: В свій час багато збурення і дискусій викликали в суспільстві та ЗМІ приклади відсторонення Чернівецького міського голови. Яке Ваше ставлення до таких дій депутатів?

А.К.: Я хочу нагадати – маленька історична довідка: подібний сценарій розігрувався з 2011 року вже не раз як у місті Чернівці, так і в місті Новодністровську нашої області. І ще

близько у сорока містах України. Відповідно, його повторення дуже можливе. Якщо ті депутати або та фракція, яка стане ключовим гравцем і зможе сконцентрувати (на різних засадах, можливо, й корупційних) навколо себе депутатську більшість, перебуватиме в опозиції до новобраного голови. Не має значення, чи це в Чернівцях, чи в інших населених пунктах, але тоді такий конфлікт стає запрограмованим.

З моєї точки зору (я неодноразово про це писав і говорив в різних форматах обговорення), вважаю, що на рівні територіальних громад депутатський корпус не повинен мати права відправляти у відставку голову. Ми ще не дійшли до швейцарської моделі демократії, де регулярно проводяться референдуми з широкого кола питань. Принаймні на рівні територіальних громад ми повинні бути близькі до цієї моделі: той, хто обирає, той і усуває. Обирає територіальна громада, вона і лише вона й усуває. Роль депутатського корпусу при цьому велика, депутати повинні стежити з точки зору інтересів своїх виборців, законів, норм, статуту міської громади, як та чи інша посадова особа (у даному випадку міський голова), виконує свої зобов'язання, чи він працює ефективно, результативно на користь всієї громади.

Тоді, якщо є аргументовані претензії, то депутати повинні мати право на певний час відсторонити особу від займаної посади, наприклад, на період до трьох місяців. Цього достатньо для того, щоб організувати місцевий референдум, чи плебісцит, і відповідним чином не відбирати у мешканців міста право висловити своє ставлення до роботи цієї посадової особи. Кожна зі сторін за цей час матиме можливість навести правові, економічні, політичні, будь-які процедурні аргументи на користь своєї позиції – як ініціатори усунення, так і сторона, яка захищає інтереси відстороненого мера. Тільки громада має право вирішувати це питання. Тому я вважаю, що Верховна Рада повинна цю норму закону переглянути, бо вона має відповідати європейським принципам Хартії місцевого

самоврядування і нормам розвитку місцевої демократії. Але за нинішніх умов такі конфлікти прогнозовані.

Н.Н.-Ю.: Нові ради обрані. На депутатів і посадових осіб місцевого самоврядування чекає чимало роботи і завдань, до виконання яких вони готові різною мірою. В таких умовах, чи не виникає потреба їх навчання, а також підвищення кваліфікації депутатів різних рівнів та новообраних місцевих голів?

А.К.: Діючий закон не передбачає механізмів і обов'язковості навчання депутатів – це з одного боку. Але з іншого – подивіться, що відбулося за 11, 12, 15 і навіть 20 років... Коли я був депутатом Чернівецької міської Ради у 1990-1994 роках, нас було 110 депутатів. Зараз більш, ніж удвічі менше: відповідно, відбувається скорочення депутатського корпусу. З іншого боку, відбувається своєрідна інтенсифікація роботи місцевих депутатів. Депутат і далі залишається ніби волонтером від громади, але, якщо взяти до уваги кількість і частоту сесій Чернівецької міської Ради, вона вже наближається до кількості сесій Верховної Ради України. Я трохи жартую, але справді ця тенденція – до професіоналізації роботи депутатів місцевих рад виразна і все більш

помітна. Депутати дедалі більше працюють у сесійній залі, в комісіях, у тимчасових комісіях. Депутати все більше часу повинні віддавати якщо не професійній, то напівпрофесійній діяльності. А якщо взяти до уваги депутатів, які працюють у раді друге

чи третє скликання, то це справді вже профі місцевого самоврядування.

Постає питання: а чи ці депутати володіють елементарними правовими, нормативними, комунікативними знаннями? Моя відповідь: у переважній більшості випадків – ні. А як же заповнити ці прогалини, цей дефіцит їх знань і компетенцій? Очевидно, що і сама держава, і місцеві органи повинні ініціювати їх навчання, тренінги, підготовку. Такі окремі спроби робилися у нас у Чернівцях різними інституціями, через окремі проекти. Але це відокремлені, несистемні спроби. Тому, на мій погляд, депутатський корпус в цілому, і не тільки вперше обраних депутатів, треба обов'язково навчати. До речі, маю добрий власний досвід – від Ради Європи чудово організовувалось навчання трьох категорій представників місцевих громад у 2016-2018 роках. Це навчання мерів (або голів), депутатів і навчання громадських активістів, які пробували свої сили й знову збираються пробувати себе, щоб бути обраними депутатами. То цікаві й корисні були речі, найбільше з депутатами й активістами. Хочу сказати, що дуже зацікавлена й мотивована публіка була. Тому я можу стверджувати, що попит, запит і потреба в таких формах навчання існує. Питання полягає в тому, як це унормувати, забезпечити, як це краще провести. Ще раз наголошую: навчати треба не тільки посадових осіб місцевого самоврядування, а і волонтерів, депутатів і в тому числі лідерів громадської і суспільної думки.

Інтерв'ю провела Наталія Нечаєва-Юрійчук

ІГОР БАБ'ЮК,

*Директор ГО «Буковинський центр
виборчих технологій»,
експерт з виборчого права*

МІСЦЕВІ ВИБОРИ 2021: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Які, на Вашу думку, особливості місцевих виборів-2020?

І.Б.: Особливості? По-перше, вибори відбулись у громадах на новій адміністративній основі, тобто утворені нові територіальні громади. Більше того: те, чого ще ніколи не було в Україні, - у нас були перші вибори до нових районних рад. Це – найбільші особливості цих виборів. Наступна особливість – це те, що вибори проходили за новою виборчою системою, яка врегульована новим Виборчим Кодексом України і передбачає так звану систему відкритих партійних списків, причому ці партійні списки запроваджуються навіть у громадах досить невеликих, які мають в межах 10 тисяч виборців. І оці особливості вплинули на те, що вибори проходили досить сумбурно: адже система формування виборчих комісій залишилася стара, а виборча система нова й з абсолютно новими умовами. І тому багато суб'єктів виборчого процесу – і кандидати, й партії, були на початку трохи приголомшені, оскільки вони не розуміли, який буде результат і як узагалі формуватимуться нові ради. Наприклад, депутати районних рад до цього часу не знають, чим вони будуть займатися зараз у період своєї каденції, які повноважен-

ня у них і чим вони будуть займатися в районних радах, хоча ради, наприклад, Чернівецька районна рада, має 56 депутатів. Досить таки великий представницький орган.

Як Ви оцінюєте вплив реформи децентралізації влади на організацію виборчого процесу і, власне, на його перебіг?

І.Б.: Спостерігачі Комітету виборців під час спостереження в громадах – не у Чернівцях, а в громадах, помітили таку особливість: ті громади, які вже були об'єднані і жили декілька років уже за власні бюджети, організаційно були краще підготовлені до виборів, ніж новостворені громади. Мається на увазі і матеріально-технічне забезпечення, й забезпечення засобами захисту. Тобто, наприклад, якщо взяти Острицьку чи Чудейську громади, то там було й тепло, й більш-менш забезпечено, а, наприклад, на дільницях в громадах, які тільки-тільки об'єдналися, нових, то там набагато складніше: там бюджет нічого не передбачав, там було складно проводити вибори.

У чому полягала специфіка навчання членів виборчих комісій до виборів?

Як проводилось навчання й чи цього, на Вашу думку, було достатньо?

І.Б.: Навчання цього року у зв'язку з карантинними обмеженнями проводилось он-лайн. Всі види навчання проводила Міжнародна фундація виборчих систем спільно з Центральною виборчою комісією. І якщо говорити про особливості навчання, то дуже складно було мобілізувати членів комісій. Не всі комісії мали можливість підключитися до он-лайн навчання. Деякі комісії змушені були збиратися в приміщенні ТБК і підключатися до єдиного комп'ютера, щоб отримати хоч якісь базові знання. Але найгірша проблема полягала в тому, що, провівши навчання членів комісій до проведення виборів 25 жовтня, комісії фактично на 70 відсотків змінювались. З різних причин: дуже багато хворіли, тому числі на ковід, були просто заміни партійні, і, відповідно, ефективність цього навчання спадала до 10 відсотків, до 20%, тобто дуже слабо. Звідси випливає, що нам потрібно вносити зміни до процесів формування виборчих комісій, із врахуванням світового досвіду. Наприклад: в Італії, в Римі рівень територіальних комісій – це комісії, в яких працюють судді, тобто на період виборчої кампанії місцеві судді стають членами виборчих комісій, і тоді вирівнюється така колізія, як оскарження результатів. Там нема поняття скарга, там є тільки позовна заява. Це ми говоримо про рівень територіальних комісій. А в дільничних комісіях є постійно діючі члени, які формуються органами місцевого самоврядування. Тобто це десь 30 на 70, де 30 процентів комісії – це представники місцевого самоврядування. Вони постійно проходять навчання. Крім того, вони ще до формування комісій партіями проводять організаційну роботу щодо матеріально-технічного забезпечення, приміром, канцтоварами тощо – на них це покладається насамперед. А партії мають право доукомплектовувати ті комісії своїми представниками. Тоді виходить так, що комісії проходять навчання постійно, звичайно, перед виборами ще раз, і, крім того, комісії існують на постійній основі.

У нас проблема в тому, що люди, які працюють навіть на постійній основі в територіальних комісіях, перед черговими виборами змінюються на 90 відсотків. І мотивувати їх до навчання дуже складно. Тобто, я не кажу про всю комісію, щоб не говорили, що відбувається адміністративний вплив, але принаймні частина комісії повинна бути постійно діючою – функціонери, які працюють, забезпечують тощо. Ми можемо говорити про навчання, коли є мотивовані члени, які отримують за це зарплату й виконують свої функціональні обов'язки.

Яким, на Вашу думку, був рівень чорного PR на місцевих виборах 2021?

І.Б.: Я просто пам'ятаю ще кампанію 1999 року, президентську кампанію, то там бруду було набагато більше. Ми вважаємо, що на сьогоднішній день був чорний піар, були різні виборчі технології, але найбільше чорного піару було в соціальних мережах. Деякі журналісти дозволяли собі порівнювати деяких кандидатів з нацистами, з фашистами, з якимись лідерами. Це неприпустимо. Це фактично ознака притягнення до кримінальної відповідальності за поширення таких речей, які принижують гідність кандидата. Тому я вважаю, що в даному випадку був чорний піар, були різні технології, в тому числі із застосуванням соціологічних маніпуляцій, і з використанням авторитетних осіб, які давали оцінку виборчому процесу.

На Вашу думку, наскільки репрезентативними були ці вибори, адже явка була невисокою?

І.Б.: На жаль, у нас у Виборчому кодексі немає такого поняття, як репрезентативність. Тому, наприклад, якби це було, то в нинішніх умовах вибори взагалі б не відбулися. Але дійсно, кількість виборців, які брали участь у виборах, була катастрофічно мала, менша, ніж у 2015 році. Якщо тоді по Чернівецькій області було близько 40 відсотків, то цього разу явка ледь-ледь досягала 30. А другий тур взагалі 23 відсотки за голову – це кількість

взяли участь у голосуванні. Це дуже мало. А якщо говорити, скільки проголосувало за переможця, то це взагалі не репрезентативний результат. Я думаю, що опозиція впродовж 5 років буде використовувати цей факт і говорити, що «Ви не можете представляти всю громаду, за вас катастрофічно мало проголосувало».

Чому ж люди так байдуже поставились до процесу виборів?

І.Б.: Дві причини: перша причина – коронавірус і залякування старших людей особливо, в тому, що скупчення людей призводить до поширення коронавірусу. Це спрацювало на 100 відсотків: у першому турі навіть використовувалося як технологія, коли студенти-юристи поширювали інформацію, що треба не лише маску, але й тест здавати. Друга причина – це, звичайно, те, що було 14 кандидатів на посаду міського голови, і частина виборців бачила тільки тих кандидатів у другому турі, і вона не голосувала ні за кого. І третя причина – це доля чорного піару й паплюження один одного. Це також зіграло свою роль.

На Вашу думку, чи вплинула на бажання виборців піти на виборчу дільницю відсутність графи «проти всіх»?

І.Б.: Я взагалі прихильник графи «проти всіх», оскільки вважаю, що людина може висловити свою позицію, що не підтримує жодного кандидата. В різних країнах по-різному. В одних країнах є така графа, в інших нема. Але я прихильник такої графи: «не підтримую жодного з кандидатів».

Не можна заштовхувати людину в кут і казати: вибирай або такого, або такого. А якщо виборцю не подобається ні той, ні той кандидат, але він хоче прийти і сказати про це. До речі, тому в нас близько 10 відсотків було недійсних бюлетенів. Дуже багато перекреслювали, писали якісь погані слова. Тобто, у виборців є активна громадянська позиція, але вони не бажали ні за одного з кандидатів голосувати. Тому графа «Не підтримую жод-

ного з кандидатів» повинна бути в бюлетені.

На Вашу думку, які проблеми насамперед повинні вирішити новообрані голови об'єднаних територіальних громад в такому регіональному розрізі, тому що в кожній громаді є свої локальні проблеми, ну і відповідно чернівецький міський голова?

І.Б.: Якщо говорити про голів об'єднаних територіальних громад, то в першу чергу їм потрібно чітко зрозуміти механізм управління об'єднаними територіальними громадами, сформувати робочі органи – це досить складно. Мається на увазі: і секретаря обрати, і заступників; сформувати виконавчий комітет, затвердити регламент роботи. Це перші кроки, які вони повинні зробити. Друге: це, звичайно, в тих громадах, які утворилися в результаті об'єднання, вони повинні перебрати на себе управління тими іншими громадами, які приєдналися або об'єдналися в їх складі. До кінця грудня вони повинні схвалити бюджет громади. Для всіх цих кроків, щоб вони були вдалими, в кожній громаді повинна бути сформована позитивна більшість. Така, яка спрямована не на партійні, сімейні, кланові інтереси, а яка об'єднується за позицією розвитку громади, ефективності громади. І це стосується як сільських громад, так і міста Чернівці. У Чернівцях є позитив у тому, що вперше голова прийшов з командою, тобто в нього є власна фракція, причому це найбільша фракція. Це позитив. Але ми знаємо з досвіду, що при позитивних результатах може бути негатив, може бути сформована антимерська більшість. Тому зараз для нього завдання номер один – це сформувати максимально конструктивну більшість, яка буде працювати на розвиток територіальної громади міста Чернівці, тому що туди входять і Чорнівка, і Коровія, і сформувати робочі органи, затвердити бюджет і працювати далі на благо громади.

Ви згадали Чорнівку і Коровію, які, наразі, слабо інтегровані в життя міста. Що варто було б зробити насамперед, щоб

жителі цих населених пунктів відчули себе членами чернівецької громади?

І.Б.: Ну, звичайно, треба продовжувати, що вже розпочалося: потрібно формувати інтегрований бюджет, громади повинні побачити, що ці кошти, які на них передбачені, вони будуть використовувати з користю. Друге – комунікація: це дороги і транспорт, які об'єднують ці населені пункти в межах однієї територіальної громади. Тобто, якщо запустили тролейбус до Коровії, його треба було утримувати, принаймні, прорухувати, коли він найбільше потрібен. Хай не їздить кожен день. Але це вже було б позитивно. Так само транспорт із Чорнівки. Ну і третє: ефективність надання послуг. Стоїть проблема формування ЦНАПу, тобто Центру надання адміністративних послуг в Садгорі. Відповідно, там мають обслуговуватись і представники Чорнівки. Окрім того, там повинна бути лікарня або амбулаторія, яка обслуговуватиме мешканців Чорнівки. Тобто, повинні бути максимально якісні послуги в наближених регіонах. І так само, що стосується Коровії, району Кварцу й так далі, мають бути якісь

центри надання послуг на прилеглі села колишньої Коровіївської сільської ради.

Ваші побажання мешканцям Чернівецької громади, Чернівецької області й усієї України

І.Б.: Я б хотів побажати розвитку, успіхів! Хотілося б, щоб, наприклад, наступного року в такий період був більш мажорний настрій: дивіться, яких результатів досягли всього лише за рік – в охороні здоров'я, в освіті, в будівництві доріг, щоб громади були задоволені результатами роботи. Хочеться такого досягнути. Тому що насправді реформа, яка відбувається – це настільки наріжна реформа, яка повинна нас вивести на новий щабель, щоб ми якісно відрізнялися від тих регіонів, які перебувають зараз в окупації. Причому ми маємо вирізнятися на голову – на дві, на три, щоб там всередині розуміли, що вони втратили – от заради цього! Бажання тільки розвитку!

Дякую дуже!

Інтерв'ю провела Наталія Нечаєва-Юрійчук

БЮДЖЕТ 2021: ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

Чернівецька обласна рада VIII скликання на другому пленарному засіданні затвердила бюджет області на 2021 рік.

Проект кошторису представила директорка Департаменту фінансів ОДА Анжела Дякова. Вона виокремила ключові показники документа. Так, обсяг доходів визначений в сумі близько 1,63 мільярда гривень. Наповнюватиметься казна за рахунок власних доходів, а також дотацій та субвенцій.

При цьому 91,5% власних надходжень кошторису складає податок на доходи фізичних осіб. Найбільше Чернівецька область наступного року планує витрати на освіту – 33,3% видатків із бюджету.

Збільшать також фінансування культу-

ри та сфери соцзахисту. На утримання та ремонт доріг витратять 280 мільйонів гривень.

У результаті депутати схвалили основний фінансовий план області на 2021 рік. «За» документ проголосували 57 присутніх у залі народних обранців.

Пресслужба Чернівецької облради

Сергій Гакман,
кандидат історичних наук, доцент,
заступник директора Чернівецького
регіонального центру перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників органів
державної влади, органів місцевого
самоврядування, державних підприємств,
установ та організацій

«ЄВРОРЕГІОН «ВЕРХНІЙ ПРУТ»: ДОСВІД, ВИКЛИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ»

Транскордонне співробітництво є ключовим спільним інструментом політики згуртованості та сусідства Європейського Союзу, який став одним із пріоритетів державної регіональної політики України задовго до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Транскордонне співробітництво спрямоване на поглиблення взаємодії з соціально-економічних, екологічних та безпекових питань в регіонах України, що межують з країнами-членами ЄС та з країнами Східного партнерства. За сьогоднішніх умов воно покликане стати більш ефективним засобом європейської та євроатлантичної інтеграції України, її регіонів і громад.

Єврорегіональний рух, спрямований на покращення вже існуючих механізмів взаємодії між окремими адміністративно-територіальними одиницями і національними спільнотами, а також на ліквідацію існуючих бар'єрів в торговельно-економічній і у всіх інших, пов'язаних з нею сферах, виник ще у середині 50-х рр. ХХ століття, майже одночасно з формуванням Європейського Співтовариства.

У 1958 р. був створений перший єврорегіон на базі прикордонних територій на німецько-голландському кордоні. У 1971 р. було укладено Договір про створення Асоціації прикордонних європейських регіонів зі штаб-квартирою у Бонні. У 1973 р. відбулася Конференція морських периферійних регіонів, основні ідеї якої були реалізовані створенням у 1981 р.

Європейської хартії узбережжя (в якій беруть участь 29 регіонів з дев'яти держав). Сьогодні в Європі існує понад 30 подібних структур регіонального співробітництва. До прикладу, лише біля східного кордону Німеччини, федеративна структура якої полегшує цю форму співпраці, працюють вісім єврорегіонів. На початку 1990-х рр. був створений польсько-чесько-німецький єврорегіон Ніса, польсько-українсько-білоруський єврорегіон «Буг» та Карпатський єврорегіон. При цьому Карпатський єврорегіон, що виник у 1990-1991 рр. на базі розроблених угорських і польських проєктів, є першою організацією цього типу, в якій, поруч із регіонами Угорщини, Польщі, Словаччини і, з недавнього часу, Румунії, взяли участь і прикордонні області України (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька).

Першим єврорегіоном, до складу якого увійшли адміністративно-територіальні одиниці України, Республіки Молдова та Румунії, став Єврорегіон «Нижній Дунай», конституюваний 14 серпня 1998 р. до складу якого увійшли Одеська область України, райони Вулканешть, Кагул і Кантемир Республіки Молдова та повіти Бреїла, Галаць і Тульча Румунії. Внаслідок дворазового проведення адміністративної реформи у Республіці Молдова цю державу представляли три райони, згодом – один повіт і знову – три райони, які, відповідно до положень Статуту, ставали правонаступниками попередніх територіальних

формувань у структурах Єврорегіону «Нижній Дунай».

Останнім, після досить складного переговорного процесу, що тривав майже три роки, 22 вересня 2000 р. був утворений Єврорегіон «Верхній Прут», членами якого стали Чернівецька область України, Белцький і Єдинецький повіти Республіки Молдова, а також Ботошанський і Сучавський повіти Румунії. Восени 2003 р. замість зазначених двох молдовських повітів, після проведення у сусідній державі чергової адміністративно-територіальної реформи, до Єврорегіону приєдналися шість новостворених районів і муніципій Белць. Також до його складу увійшла Івано-Франківська область України, а за кілька років – ще один район Республіки Молдова – Синджерейський.

Метою створення Єврорегіону «Верхній Прут» є розширення існуючих субрегіональних зв'язків та сприяння подальшому розвитку транскордонного співробітництва адміністративно-територіальних одиниць держав-засновників, окремих міст, інших населених пунктів, органів місцевого самоврядування, державного управління, окремих установ, підприємств, неурядових і громадських організацій, національних меншин та окремих громадян у сферах економіки, освіти, науки, культури і спорту, а також розбудова нових механізмів міждержавного співробітництва та безпечний сталий (самовідтворюючий) розвиток регіону в рамках інтеграції до сучасного загальноєвропейського процесу.

Проект Єврорегіону «Верхній Прут» органічно вписується в систему сучасних європейських пріоритетів регіонального співробітництва, розбудови системи європейської безпеки та вдосконалення транскордонних фінансово-економічних, комунікаційних і природоохоронних відносин.

Структура та особливості Єврорегіону

Структура єврорегіону «Верхній Прут» побудована наступним чином: Рада Єврорегіону – Рада керівників адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону; Виконавчий Голова Ради Єврорегіону; Секретаріат Ради Єврорегіону; чотири Робочі Комісії Єврорегіону з різних напрямків

співпраці.

Єврорегіон «Верхній Прут», як і інші єврорегіони на західних кордонах України, має певні особливості. Першою особливістю є те, що процес його утворення був ініційований зверху, тобто центральними органами влади.

Другою особливістю є те, що єврорегіони несуть в собі не тільки риси єврорегіонів як співпрацюючих територій, а й співпрацюючих регіонів. Тобто, єврорегіони включають в цілому прикордонні регіони, в яких представлені етнічні спільноти, що мають за лінією кордону основну частину свого етносу чи «історичну Батьківщину», де вони виступають як титульна нація.

Третьою особливістю і, одночасно й відмінністю, є те, що якщо в Євросоюзі єврорегіони створюються на території 10-15 кілометрів у глибину кожної з держав, що співпрацюють, у нашому ж випадку глибина єврорегіонів набагато більша.

Четвертою особливістю є те, що якщо у державах Євросоюзу головна мета єврорегіонів полягала виключно в економічному зростанні територій, цілі діяльності Єврорегіону більш багатогранні. Вони охоплюють і економічні, і екологічні, і національно-культурні, і соціально-психологічні, і фінансові сфери.

П'ятою особливістю Єврорегіону є залучення до його робочих органів посадовців за практичної відсутності представництва інститутів громадянського суспільства.

Принциповою відмінністю Єврорегіону «Верхній Прут» є відкритість для спільного партнерства його членів з регіональними структурами інших країн Європи, зокрема Федеральною австрійською землею Карінтія і німецьким округом Швабія землі Баварія для повноцінної реалізації повномасштабних можливостей співпраці.

Перші кроки Єврорегіону «Верхній Прут»

Одразу після створення Єврорегіону сторони намагалися покращити умови співпраці. За рішенням Ради Єврорегіону та за підтримки регіональних органів місцевого самоврядування з 1 липня 2001 р. були скасовані місцеві збори і платежі при перетині державного кордону для місцевих жителів і юридичних осіб, зареєстрованих на території Єврорегіону.

Були визначені загальні пріоритети і механізми їх реалізації, а також списки потенційних пріоритетних проектів.

З метою популяризації транскордонної економічної співпраці було ініційовано створення Асоціації торговельно-промислових палат Єврорегіону. Особливість полягає в тому, що створення цієї асоціації відбулося до офіційного конституювання Єврорегіону «Верхній Прут». Крім того, Чернівецькою торговельно-промисловою палатою було ініційовано збір інформації з подальшим виданням каталогу товаровиробників Єврорегіону. За ініціативою Палати щорічно, шляхом ротації, проводилися трьохсторонні українсько-румунсько-молдовські бізнес-форуми. Успішно проводилися міжнародні виставки «Вироблено в Єврорегіоні «Верхній Прут». Традиційним стало проведення Днів Єврорегіону у всіх адміністративно-територіальних одиницях його ареалу, під час яких особлива увага приділялася економічній співпраці прикордонних підприємців.

Особливе місце в діяльності Єврорегіону було відведене захисту прав етнонаціональних та конфесійних спільнот, збереженню їх культурної та духовної спадщини по різні боки кордону. Так, 8-9 червня 2001 р. в Чернівцях була організована міжнародна наукова конференція «Етнічні взаємини на території Єврорегіону «Верхній Прут», за результатами якої було видано збірник наукових праць інтегрально українською та румунською мовами.

Проблеми екологічної безпеки, захисту довкілля, поводження з водними ресурсами, сталого розвитку також були серед пріоритетних напрямків діяльності Єврорегіону.

Проте з часом активність єврорегіону значно зменшилася, істотних змін в економічному співробітництві, які б збільшували надходження в державний і місцеві бюджети, не відбулося. З різних причин, потенціал транскордонної співпраці трьох країн не використовувався на повну силу.

Пов'язано це, на наш погляд, з досить слабким включенням до діяльності Єврорегіону широкої громадськості, засобів масової

інформації, великими масштабами Єврорегіону та великою кількістю територіальних акторів (особливо після чергової адміністративно-територіальної реформи в Республіці Молдова, внаслідок якої значно збільшилась кількість членів Єврорегіону та приєднання до нього Івано-Франківської області).

Реалізація програм транскордонного співробітництва Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства

За період діяльності Єврорегіону відбулися певні зміни і на державному рівні країн, чії адміністративно-територіальні одиниці є членами Єврорегіону «Верхній Прут». Так, Румунія стала членом ЄС та НАТО, що об'єктивно сприяло спрямуванню внутрішнього соціально-економічного розвитку в напрямку до європейських норм та стандартів, коригування зовнішньої політики, появи нових можливостей для формування сприятливої політики добросусідства. Вступ Румунії до ЄС став своєрідним викликом для членів Єврорегіону з України та Республіки Молдова, які не були готові до швидкого впровадження європейських норм та стандартів у взаєминах партнерів.

Разом з тим досвід євроінтеграції Румунії став корисним і для України, і для Республіки Молдова. Зокрема, у таких сферах, як:

- здійснення реформ системи державного управління та місцевого самоврядування в напрямку підвищення їхньої функціональної ефективності та рівня демократичності;

- адаптація законодавства до норм Євросоюзу;

- вирішення традиційної низки спірних питань двосторонніх відносин з Румунією як з членом ЄС, оновлення договірно-правової бази двостороннього співробітництва;

- вступ Румунії до ЄС та набуття нею права голосу на основі принципу квот у керівних органах ЄС стало інструментом захисту та просування деяких інтересів України у процесі формування політики ЄС;

- формування нових фінансових, організаційних та технічних інструментів ЄС, Європейського Інструмента Сусідства та Партнерства сприятимуть поширенню зони доброту на Схід, забезпеченню безпеки на

кордонах Союзу, зокрема з Україною та Республікою Молдова, розширенню міжособистісних та соціальних контактів тощо.

Починаючи з 2007 р. відзначаємо зростаючий темп транскордонної співпраці на рівні проектної діяльності і, як наслідок, – відносно швидкий темп коригування та європеїзації менталітету акторів, які докладають зусиль до міжрегіонального співробітництва. У цьому процесі надзвичайно важливу роль у транскордонному співробітництві адміністративно-територіальних одиниць України, Республіки Молдова та Румунії відіграли програми сусідства та прикордонного співробітництва в рамках Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства (ЄІСП).

Серед перших програм, до яких були долучені прикордонні території України, були Програми сусідства ЄС PHARE CBC 2004-2006. В цей час з 12 програм сусідства Україна брала участь у чотирьох. Найбільш суттєвими у нашому контексті стали програми сусідства «Румунія – Україна», в рамках яких вирішувались спільні для прикордонних регіонів завдання: стимулювання сталого економічного та соціального розвитку, співпраця у розв'язанні спільних проблем у сферах охорони довкілля, охорони здоров'я, захисту від організованої злочинності та боротьби з нею, у забезпеченні ефективного та надійного прикордонного контролю, у підтримці заходів на рівні місцевих громад.

В рамках Програми сусідства PHARE CBC Румунія – Україна було впроваджено 147 проектів 80-ма аплікантами за підтримки 95 партнерів з України, у т. ч., 38 – з Чернівецької, 33 – з Закарпатської, 13 – з Івано-Франківської та 11 – з Одеської областей. Найбільша кількість проектів була реалізована у Сучавському повіті (50 грантів). Як бачимо, найбільш інтенсивною дана співпраця відбувалася на території Євросередині «Верхній Прут».

Паралельно з програмами PHARE CBC, аплікантами яких могли бути лише представники Румунії (фінансування розповсюджувалося виключно на румунську сторону), розгорталася програма TACIS CBC. Програ-

ма TACIS була менш тривалою за часом та менш гнучкою в плані фінансування, проте в її рамках вдалося реалізувати низку важливих проектів у різних галузях. Безцінним став набутий українськими аплікантами досвід управління проектами.

Згодом, програми сусідства 2004-2006 між Румунією та Україною, Румунією та Республікою Молдова були перегруповані у нову спільну операційну програму «Румунія – Україна – Республіка Молдова 2007 – 2013». Фінансові інструменти PHARE та TACIS були трансформовані в єдиний Європейський Інструмент Сусідства та Партнерства (ЄІСП), що, безумовно, покращило управління транскордонними проектами та сприяло більш тісному залученню партнерів з різних країн. Її особливістю стали уніфіковані процедури для всіх країн-учасниць (фінансування, звітність тощо). Зазначимо, що в рамках ЄІСП Україна була учасником ще трьох програм транскордонного співробітництва: «Україна-Польща-Білорусь», «Україна-Угорщина-Словаччина-Румунія», «Чорне море».

Спільна операційна програма «Румунія – Україна – Республіка Молдова. 2007 – 2013» Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства досягла вагомих результатів у подоланні прикордонних бар'єрів та обмежень, у покращенні рівня економічної конкурентоспроможності та екологічної безпеки, інтенсифікації рівня співробітництва у сфері політики, освіти та культури. На конкурс, який відбувався в два етапи, було спрямовано 1500 проектних пропозицій, з яких для фінансування Програмою було відібрано 140 проектів. Відібрані проекти були успішно реалізовані 491 партнером з трьох країн-учасниць Програми.

Нові програми, керуючись принципами спадкоємності, були зосереджені на консолідації попередніх результатів і показників, досягнутих упродовж усього попереднього періоду дії ЄІСП. Загальні цілі програм були спрямовані на зростання економічного розвитку і покращення якості життя людей, які живуть в межах території їх дії. Програми сприяли спільним інвестиціям

в галузі економіки, освіти, культури, інфраструктури, туризму, охорони здоров'я, особливу увагу приділяючи зростанню рівня безпеки громадян трьох країн. Поділ колишньої тристоронньої програми на дві двосторонні забезпечив більші можливості всебічної участі зацікавлених осіб і потенційних бенефіціарів. Варто зазначити, що для кращого розвитку транскордонної співпраці у подальшому враховуватимуться уроки, засвоєні під час попередніх програм.

Упродовж 2018-2019 р. відбувалося узгодження проектних пропозицій транскордонних партнерів для їх подачі до конкурсного відбору проектів за Програмами Румунія – Україна та Румунія – Республіка Молдова. В першій половині 2020 р. почалась реалізація 13 проектів.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що програми сусідства Європейського Союзу значною мірою вплинули на пошук транскордонного українсько-молдовсько-румунського співробітництва, на ефективну співпрацю місцевих та регіональних властей, громад, інститутів громадянського суспільства по різні боки кордону. Хоча при реалізації проектів за європейськими програмами сусідства та партнерства часто не згадувався Єврорегіон «Верхній Прут», проте чимало з них вирросло з ідей, які народжувалися при розробці пріоритетів діяльності Єврорегіону. Формування та подальша діяльність Єврорегіону сприяла подоланню негативних стереотипів взаємного сприйняття та заклала основи співпраці, взаєморозуміння та взаємодопомоги між органами влади та інститутами громадянського суспільства по різні боки кордону.

Участь інститутів громадянського суспільства у транскордонній співпраці

В успішній реалізації транскордонних ініціатив та проектів на території Єврорегіону «Верхній Прут» значну роль відіграли представники громадянського суспільства. На жаль, органи влади не одразу визнають ініціативу неурядових організацій брати участь у єврорегіональному русі. Це,

у свою чергу, негативно впливає на віру представників громадських організацій в свої сили і на їх бажання займатися транскордонною співпрацею. У 2009 р. була створена Чернівецька коаліція неурядових організацій Єврорегіону «Верхній Прут», яка внесла до Чернівецької обласної державної адміністрації пропозиції щодо включення представників громадських організацій до складу Робочих Комісій Єврорегіону «Верхній Прут». Проте, до складу комісій не включили представників громадськості.

Двома роками пізніше, створена у січні 2011 р., Транскордонна платформа неурядових організацій з міжрегіонального співробітництва, засновниками якої стали неурядові організації прикордонних територій України, Республіки Молдова та Румунії. Координаційна рада Платформи запропонували органам влади кандидатури для включення від імені Платформи до складу чотирьох Робочих Комісій та Секретаріату Ради Єврорегіону «Верхній Прут» під час наступної ротації робочих органів Єврорегіону. Проте, кілька років не проводилися відповідні засідання, а під час чергової ротації керівництва і робочих органів Єврорегіону і ці пропозиції були проігноровані органами влади.

Незважаючи на усі спроби, представники інститутів громадянського суспільства так і не потрапили до складу робочих органів Єврорегіону «Верхній Прут», хоча про їх потенціал співробітництва можна судити з кількості успішно реалізованих транскордонних проектів.

Виклики ефективній роботі єврорегіону.

Єврорегіони є одним із найбільш вдалих прикладів інституціоналізованого транскордонного співробітництва на європейському континенті. Єврорегіони слугують ефективним знаряддям передачі «ноу-хау» у сфері управління, зокрема в контексті розширення ЄС та існування різних швидкостей інтеграції країн Центральної Європи та України.

Попри усі переваги єврорегіонів, конкретні транскордонні заходи, та успіхи конкретних

двосторонніх та тристоронніх проектів, які були реалізовані на території єврорегіонів, зокрема Єврорегіону «Верхній Прут», на шляху успішно співробітництва є й суттєві перепони. Спільними для Єврорегіону «Верхній Прут», як і для інших єврорегіонів за участі адміністративно-територіальних одиниць України, Румунії та Молдови, є не тільки особливості утворення, але й проблеми, труднощі, які стоять на перешкоді реалізації транскордонних проектів, а також розвитку транскордонного співробітництва із залученням технічної і фінансової допомоги з боку регіональних партнерів з країн ЄС і впливових міжнародних структур. На наш погляд, найсуттєвіші є наступні:

1. Недостатньо чіткою є нормативно-правова база для здійснення загального фінансування транскордонних проектів (кредитування, концентрація місцевих, регіональних і державних бюджетних асигнувань і засобів приватних і міжнародних структур) і забезпечення відповідних гарантій.

2. Значна географічна площа єврорегіонів та велика кількість членів єврорегіонів не сприяють знаходженню оптимальних управлінських рішень, які б приймалися регіональними та місцевими органами влади для розв'язання проблем, що і є основною місією діяльності подібних структур у Європі.

3. У структурах Єврорегіону «Верхній Прут» недостатньо представлені та задіяні ділові кола. Робочі органи Єврорегіону представлені здебільшого державними службовцями, що мало сприяє вирішенню проблем

представників бізнесу та інших зацікавлених сторін.

4. Регіональні та місцеві органи влади недостатньо залучають і, водночас, надають недостатню підтримку транскордонному співробітництву на рівні інститутів громадянського суспільства, особливо у випадках, коли останні реалізують проекти, які вписуються в стратегії розвитку території.

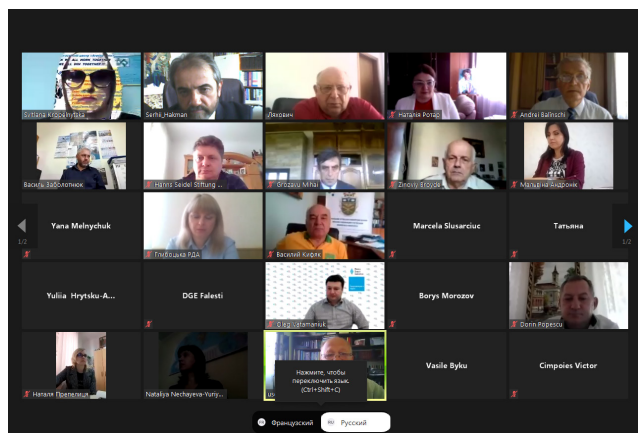
5. Практично відсутньою є ефективна співпраця з просторового розвитку прикордоння та розбудови інфраструктури, що є традиційно основним завданням подібних структур у країнах Європейського Союзу.

6. Водночас, правовий та організаційний потенціал єврорегіонів не використовується повністю, в основному через те, що ні єврорегіони, ні їх інституції не мають статусу юридичної особи, що унеможливорює безпосереднє залучення ними проектів, інвестицій тощо.

22 вересня 2020 р., за ініціативи Чернівецького регіонального центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій та за підтримки Представництва Фонду Ганса Зайделя в Україні, Республіці Молдова та Румунії, відбувся міжнародний круглий стіл «Нові європейські парадигми співпраці та потенціал Єврорегіону «Верхній Прут», присвячений 20-ти річчю його утворення. Висловлені учасниками круглого столу пропозиції були узагальнені та упорядковані його організаторами.

ПРОПОЗИЦІЇ, ВИСЛОВЛЕНІ УЧАСНИКАМИ МІЖНАРОДНОГО КРУГЛОГО СТОЛУ «НОВІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ПАРА- ДИГМИ СПІВПРАЦІ ТА ПОТЕНЦІАЛ ЄВРОРЕГІОНУ «ВЕРХНІЙ ПРУТ»

22 вересня 2020 р. відбувся міжнародний круглий стіл «Нові європейські парадигми співпраці та потенціал Єврорегіону «Верхній Прут», присвячений 20-ти річчю його утворення, організований Чернівецьким регіональним центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій, за підтримки Представництва Фонду Ганса Зайделя в Україні, Республіці Молдова та Румунії.

Посадовці, експерти, представники інститутів громадянського суспільства прикордонних регіонів України, Республіки Молдова та Румунії, які взяли участь у роботі круглого столу, обговорили наступні проблеми: сучасні виклики та необхідність втілення нової архітектури Єврорегіону «Верхній Прут» в контексті європейських тенденцій посткризового розвитку; економічні та інфраструктурні моделі тристоронньої єврорегіональної співпраці; потенціал транскордонної взаємодії громад та інститутів громадянського суспільства на території Єврорегіону «Верхній Прут».

За результатами обговорення учасники круглого столу запропонували наступне:

Удосконалити наявні механізми отримання та використання технічної допомоги, що надається органам місцевого самоврядування, зокрема щодо забезпечення територіального та інституційного розвитку України відповідно до стандартів Європейського Союзу, зокрема фінансування бюджетними програмами та позабюджетними джерелами з максимально ефективним використанням базового підходу ЄС з відшкодування грантами міжнародної технічної допомоги та національного співфінансування транскордонних проектів, підтриманих Європейською Комісією, та які відповідають державним, регіональним та місцевим цілям соціально-економічного розвитку прикордонних громад та регіонів.

Урядовим, регіональним та місцевим органам влади України у взаємодії з партнерами з країн ЄС і Східного партнерства визначити на всіх управлінських рівнях можливості підтримки та фінансування транскордонних проектів, що мають спільні цілі та реалізація яких представляє взаємний інтерес (наприклад, з відновлення і розбудови міжнародного транзитного потенціалу).

Посилити сучасний нормативно-правовий потенціал та інституційну основу єврорегіонів, зокрема Єврорегіону «Верхній Прут», у т. ч., утворенням дієвих структур (фондів, асоціацій тощо) з правом юридичної особи, зокрема Європейських об'єднань територіальної співпраці, що дасть можливість безпосереднього просування ними проектів і залучення інвестицій тощо,

статусу Єврорегіону як політико-економічної та соціально-культурної платформи тристороннього співробітництва.

Регіональним та місцевим структурам розробити фінансові механізми підтримки транскордонних ініціатив інститутів громадянського суспільства, принаймні на рівні співфінансування їхніх проектів, у випадках їх відповідності основним цілям та напрямкам стратегій розвитку територій та громад.

Урядовим структурам України підтримати діяльність єврорегіонів як форму «м'якої» євроінтеграції без порушення звичного для країн контексту розвитку. На базі одного з єврорегіонів (наприклад, пілотного Єврорегіону «Верхній Прут») здійснити порівняльний аналіз нормативно-правової бази в області транскордонного співробітництва з виробленням відповідних рекомендацій щодо її модифікації.

Відпрацювати на базі пілотного Єврорегіону «Верхній Прут» правила підтримки регіональних проектів, що діють у депресивних регіонах країн ЄС для її поширення на інші області України.

Брати участь у підготовці спільних із сусідніми державами концепцій та стратегій розвитку прикордонних територій за різними напрямками діяльності, дотримуючись при цьому загальнодержавних інтересів та законодавства кожної сторони.

Прикордонним регіональним та місцевим органам влади здійснювати інвентаризацію стратегій розвитку та проектів у їх взаємозв'язку на відповідність цілям, пріоритетам, індикаторам результативності та ефективності, у т. ч., з єврорегіонального співробітництва;

Керівництву адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону «Верхній Прут» сприяти організації під його егідою щорічних виставок-ярмарків, за принципом ротації, з метою популяризації та спільного просування торговельно-економічного та туристичного потенціалу цих регіонів. Максимально залучати до відповідних ярмаркових заходів європейських

партнерів Єврорегіону;

Продовжити практику щорічного проведення (шляхом ротації) міжрегіонального тристороннього бізнес-форуму, спрямованого на демонстрацію торговельно-економічних досягнень та потенціалу регіонального співробітництва, ознайомлення з законодавчими особливостями сторін у сфері торгівлі та інвестицій. Залучати до участі у бізнес-форумі представників влади, очільників та провідних фахівців вільних економічних зон і технопарків трьох країн-сусідів;

Запровадити практику проведення в рамках щорічних традиційних днів Європи також днів центрів адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону (за принципом ротації). Під час згаданих днів основну увагу приділяти демонстрації торговельно-економічного потенціалу, організовувати зустрічі ділових кіл українсько-румунсько-молдовського прикордоння.

Ініціювати розробку стратегії розвитку туристичної галузі Єврорегіону «Верхній Прут», передбачивши в ній організацію спільних туристичних маршрутів.

Сприяти транскордонному розвитку у сферах місцевого виробництва, транзиту, споживання і перетворень енергії та впровадження енергозберігаючих технологій у системному взаємозв'язку зі стратегічним розвитком прикордонних територій ЄС.

Націлювати проекти за програмами ТКС з Євросоюзом на співпрацю в транскордонних річкових басейнах, особливу увагу приділяючи плануванню управління водними ресурсами та запобігання ризикам повеней і пом'якшення їх наслідків (а також з інших питань надзвичайних ситуацій) відповідно до приписів Угоди про асоціацію та ключових директив ЄС.

Сприяти екологічно обґрунтованому сільськогосподарському та виробничому бізнесу із відповідними освітніми, науковими та інформаційно-комунікативними програмами, заснованими на Циркулюючій економіці (Circular Economy) та загальних принципах найкращих доступних технологій

(ВАТ).

Прикордонним регіональним та місцевим органам влади забезпечити комплексність, прозорість, системність та мультивекторність у реалізації проектів та формуванні й розвитку кластерів в рамках транскордонної регіональної співпраці, віднайти можливість підтримки подібних проектів, реалізованих інститутами громадянського суспільства.

Органам влади, інститутам громадянського суспільства адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону «Верхній Прут» проявляти ініціативу щодо участі у розробці пріоритетних напрямків нових програм сусідства та партнерства Європейського Союзу.

Збільшити кількість пунктів перетину кордону та провести технічну реконструкцію наявних, надати їм міжнародний статус, вдосконалити прикордонну інфраструктуру, сприяти підвищенню рівня кваліфікації прикордонників та митників, залучаючи з цієї метою кошти ЄС.

Продовжити розробку та реалізацію взаємних просвітницьких програм для населення прикордоння з метою поширення інформації про можливості транскордонного співробітництва, налагодження контактів між громадами по різні боки кордону.

Керівництву адміністративно-територіальних одиниць Єврорегіону «Верхній Прут» підтримувати участь неурядових організацій у його діяльності, забезпечити їх представництво в усіх Робочих Комісіях Єврорегіону.

Керівництву адміністративно-територіальних одиниць Єврорегіону «Верхній Прут» підтримувати участь депутатського корпусу адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону, забезпечити їх представництво в усіх його робочих органах. Рекомендувати членам робочих органів Єврорегіону періодично звітувати про свою діяльність перед органами або зібраннями, що їх делегували.

Раді Єврорегіону «Верхній Прут», з метою висвітлення його діяльності, залучати представників регіональних засобів масової

інформації.

Розглянути можливість створення дво- чи тристоронніх єврорегіональних ініціатив на території єврорегіонів, зокрема, Єврорегіону «Верхній Прут» (на взірець «Interregio»), завданням яких буде вирішення локальних проблем невеликих за площею територій, зокрема, завдань економічного розвитку та розбудови інфраструктури;

Підтримка діяльності мережі офісів регіонального розвитку та сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції з метою розробки стратегій/програм/проектів розвитку регіонів та територій прикордоння, а також з метою інформування громадян про діяльність ЄС.

З метою подальшої гармонізації міжетнічних відносин на прикордонні, та транскордонної співпраці у галузі етнополітики, керівництву Єврорегіону «Верхній Прут» ініціювати та підтримувати діяльність спільного науково-творчого колективу з напрацювання спільних підходів до моніторингу і наукового аналізу етнокультурного розвитку відповідних територій і регіонів.

З метою попередження конфліктних ситуацій у міжетнічних та міжрегіональних відносинах на ґрунті різних тлумачень історичних та політичних подій ініціювати та підтримувати діяльність спільного науково-творчого колективу з вироблення коректних підходів до вивчення та подальшого висвітлення регіональної історії.

ЗИНОВІЙ БРОЙДЕ,

*Директор Державного науково-технічного центру з міжгалузевих і регіональних проблем екологічної безпеки та ресурсозбереження «Екоресурс», к.т.н., с.н.с., чл.-кор. УЕАН
Радник голови Чернівецької облдержадміністрації*

КООРДИНУВАННЯ ПЕРЕХОДУ ДО ТРАНСКОРДОННОЇ ЦИРКУЛЮЮЧОЇ ЕКОНОМІКИ

Утворення Єврорегіону «Верхній Прут» завершило у 2000 році формування суцільної мережі співпраці прикордонних областей України з країнами, які у 2004-2007 рр. стали членами ЄС і НАТО одночасно із започаткуванням Політики Сусідства ЄС. Тому, вже в установчій Угоді цього Єврорегіону відображені «генетичні» та перспективні можливості транскордонного співробітництва (ТКС) [1] у прикордонній, міжмуніципальній, міжрегіональній і міжнаціональній формах міжтериторіальної взаємодії згідно з II Протоколом до Мадридської конвенції (ратифікованим Україною одночасно з прийняттям Закону «Про ТКС»).

Цей потенціал європейської і євроатлантичної інтеграції включає також еко-ресурсно-безпеково-територіальний підхід «Екоєврорегіон», підтриманий Мінприроди України і Румунії та окреслений Президентом України на Спеціальній сесії Генеральної асамблеї ООН зі сталого розвитку 24.06.1997, на Ізмаїльському Саміті 3-4 липня 1997 року і у дорученні від 05.08.1997 [2]. Означена ініціатива ґрунтується на напрацюваннях з технологічної [3] та екологічної [4] оптимізації т.зв. життєвих циклів продукції, товарів і послуг за ланцюжками: науково-технічні розробки виробництво споживання поводження з відходами і вторинними ресурсами. Послідовне опрацювання ресурсно-екологічних [5], енергетичних [6],

науково-освітніх [7], економічних [8] і безпекових аспектів регіонально-галузевої розбудови [9] з урахуванням транскордонних басейнових [10] і територіальних особливостей [11] дозволяє забезпечити системний підхід до сталого соціально-економічного і просторового розвитку та техногенно-екологічної безпеки згідно з введеним Законом ФРН від 27.09.1994 поняттям «Circular Economy» - «Циркулююча економіка» або «Економіка замкненого циклу».

Опрацювання цього підходу в транскордонних проектах TACIS/PHARE «Концепція водозабезпечення Чернівців», «Ecoprofit» [12] та «Енергоплан» [13] і обговорення на Будапештському Форумі та Саміті Центральноєвропейської Ініціативи (ЦЕІ) за участі першого віце-прем'єр-міністра України і керівництва євро регіонів [14] було узагальнене у цілях і завданнях Єврорегіону «Верхній Прут» [15]. Після їх інтегрування 11.04.2001 до спільного бачення розбудови ТКС країнами ЦЕІ [16], Президент України висвітив цей підхід 30.04.2001 [17] на Бухарестському Саміті «Довкілля і сталий розвиток Карпатсько-Дунайського регіону», Декларація якого [18] стала наріжним каменем для Карпатської конвенції та Стратегії ЄС для Дунайського регіону (EUSDR). Віддзеркалення у Концепції Державної регіональної політики України (Указ Президента України від 21.05.2001 № 341) стало підставою для розпорядження

Кабінету Міністрів України від 14.02.2002 № 59-р щодо «експериментального опрацювання в межах зазначеного євро регіону механізмів транскордонного співробітництва як елементів процесу європейської інтеграції і розбудови регіональної політики» [19]. Наступними етапами стали Закон «Про ТКС» і ряд нормативно-правових актів, включаючи останню постанову Верховної Ради України від 21.09.2016 № 1537. Співробітництво з відповідними структурами і країнами-членами ЄС і НАТО відображено також у рішенні Колегії Мінрегіону від 17.09.2009 № 46 щодо Концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів, вихідних українських пропозицій до Політики сусідства, Східного партнерства і EUSDR та у конкретних транскордонних проектах та ініціативах, узагальнених в українських пропозиціях на VIII Форумі [20] та до оновленого Плану дій EUSDR на 2021-2027 роки [21].

Сьогодні означені підходи до транскордонної територіальної розбудови [22] повністю відповідають пріоритетам Європейської Зеленої угоди, на яких ґрунтуються нові посткризові парадигми розвитку ЄС «Наступна генерація» та «Справедливий перехід» для регіонів і міст. Ці чинники надалі кардинально впливатимуть на всі процеси європейської та євроатлантичної інтеграції в Україні, зокрема, на їх фінансування новим Інструментом сусідства, розвитку і міжнародного співробітництва ЄС та з інших джерел відповідно до положень глави 27 V розділу Угоди про асоціацію ЄС з Україною та рішень Самітів Східного партнерства 18.06.2020 і ЄС – Україна 06.10.2020. У цьому контексті суттєву роль має відіграти домовленість віце-прем'єра України О. Стефанішиної з Комісаром ЄС Е. Феррейою 02.07.2020 про пріоритетність співпраці ЄС - Україна у сфері ТКС і EUSDR.

Водночас, ТКС набуває нових вимірів, оскільки децентралізація в Україні виводить на перший план таких нових його суб'єктів як ОТГ, їх об'єднання та новоутворенні райони. При цьому, зростаючий вплив на соціально-економічний і просторовий розвиток у

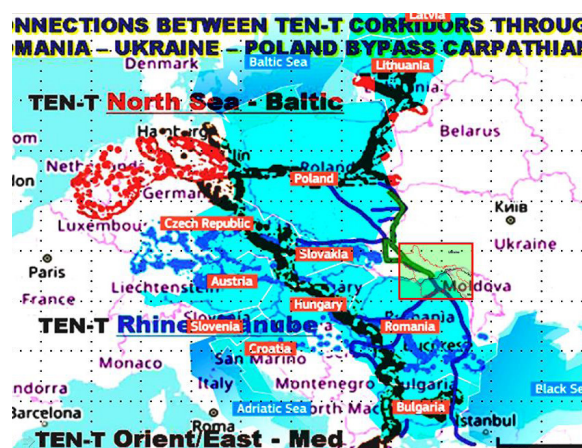
пілотному Євро регіоні «Верхній Прут» і, зокрема, на експериментальне опрацювання нових підходів до ТКС матиме макрорегіональний територіально-басейновий вимір розбудови європейської та євроатлантичної інтеграції [23].

Визначальною для Євро регіону «Верхній Прут» є його причетність до Ініціативи Трьох Морів (3SI) [24] – найбільш перспективного втілення завдання Ради ЄС від 13.04.2011 щодо синергії Балтійської та Дунайської стратегій та комунікацій між ними [25].

Саміт 3SI за участі 12 країни ЄС і США у Таллінні 19.10.2020 окреслив ключові пріоритети для взаємовигідного євроатлантичного і публічно-приватного партнерства (PPP) з вже визначеним міжнародним фінансуванням проектів 3SI у співвідношенні: Транспорт – 51%, Енергетика – 32% та Інформаційно-комунікаційні технології – 17%.

Ці напрями є ключовими за сумісними пріоритетами Європейської Зеленої угоди і вищезгаданими завданнями Євро регіону «Верхній Прут», а саме:

- розвиток транспортно-комунікаційної інфраструктури на рівнях транс'європейських коридорів [26] (за заявою Комісара ЄС з питань транспорту [27]) та місцевих сполучень [28];
- розбудова енергетичної інфраструктури [29] на рівнях взаємодії державних мереж [30] та локалізованих джерел енергії;
- створення і спільне використання сучасних інформаційних систем [31], [32].

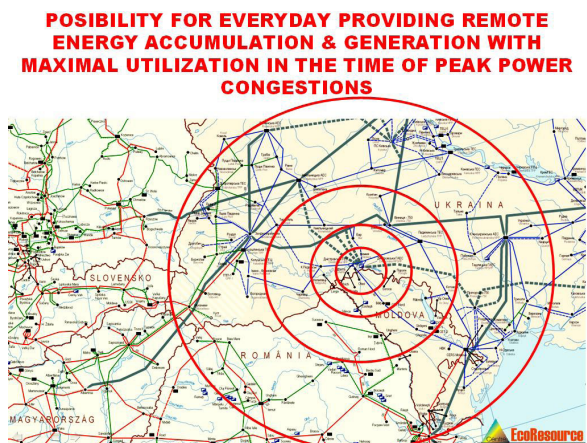

Рис. 1. Потенціал Єврорегіону «Верхній Прут» для участі України у Ініціативі Трьох Морів в частині поєднання основних TEN-T коридорів в обхід і через Карпати та розбудови Дністровського гідроенергокомплексу для стабілізації TEN-E енергомережі ЄС

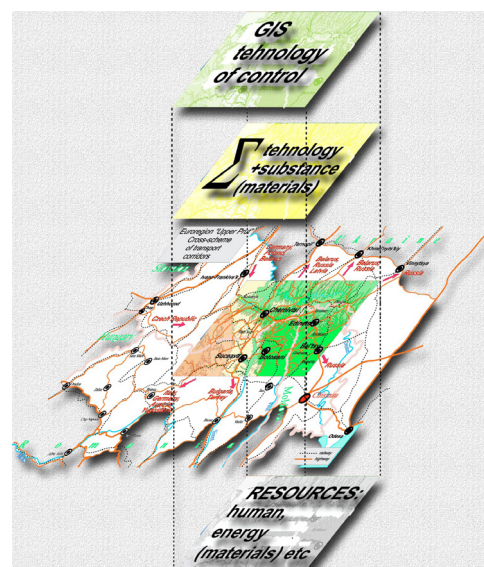

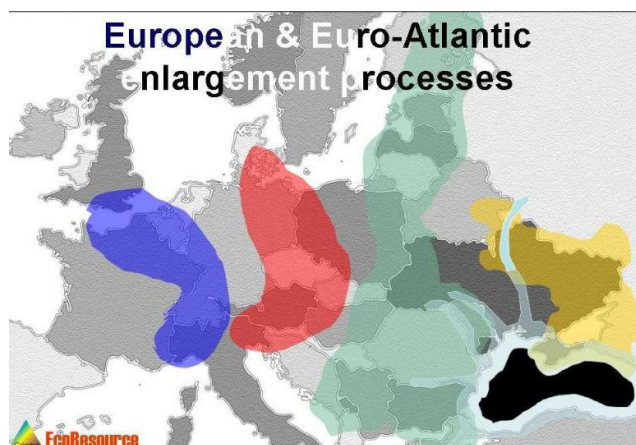
Рис. 2. Макрорегіональне прогнозування зони сьогоденних спільних інтересів Тримор'я та застосування гео-інформаційного просторового планування для сумісних рішень

Ці завдання збігаються також з 1, 2 і 7 пріоритетами EUSDR та ст. 5 Карпатської конвенції. Власне, 3SI практично повністю відтворює перспективу макрорегіональної зони розвитку вздовж колишньої Залізної завіси (т.з. «Зелений банан»), прогнозовану ще на стадії підготовки розширення ЄС у 2004-2007 рр. паралельно становленню Інструменту сусідства і партнерства (ENPI) [33].

Тому, інтегрування України до 3SI з використанням напрацювань Єврорегіону «Верхній Прут» дозволить значно повніше реалізувати наявний потенціал співпраці з країнами ЄС і НАТО., як щодо використання реальних можливостей ТКС, так і для подальшого розвитку транскордонної інфраструктури та сумісного стратегічного просторового планування із застосуванням сучасних можливостей гео-інформаційних систем (ГІС) [34] для територіально-секторальної розбудови.

Проголошена Єврокомісією і Європарламентом 11-12 грудня 2019 року Європейська Зелена угода базується на ключових принципах Паризького договору (2015 рік) та вищезгаданої Циркулюючої економіки. Роль України в цьому визначається, серед іншого, такими геостратегічними чинниками як розташування географічного центру Європейського континенту в Українських Карпатах біля кордону з Румунією, навкруги якого Україна межує з 4 країнами ЄС, також проблематичними для втілення Зеленої угоди. Водночас, цей макрорегіон, включаючи прилеглі Білорусь, Молдову і захід Росії, є найбільш перегрітою зоною компактного мешкання на поверхні планети [35].

Тому впровадження в Україні Циркулюючої економіки, включаючи сучасні можливості територіально-галузевого геопросторового планування для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку із застосуванням «кращих доступних технологій» (BAT) матиме вирішальне значення [36]. Це є достатньо очевидним, зокрема, з огляду на пострадянську спадщину, за якою Україна в СРСР на 0,4% площі земної суші з найкращими чорноземами видобувала 5% світових мінеральних ресурсів з найвищим рівнем техногенного на

вантаження на стан довкілля і здоров'я людей. Означений підхід не обмежується лише зменшенням обсягів видобування природних ресурсів (у першу чергу, вуглеводневої паливної сировини) та скороченням викидів парникових газів і утворення відходів. За зразком природних процесів, циркулюючого характеру мають послідовно набувати усі ланки соціально-економічного розвитку одночасно в технологічному, часовому і просторовому вимірах за усіма вищезгаданими життєвими циклами продукції, товарів і послуг. Водночас, процеси децентралізації вимагають невідкладного впровадження такого підходу на рівні новоутворених ОТГ і районів, зокрема, при формуванні міжмуніципальних спеціалізованих об'єднань громад і публічно-приватного партнерства для розв'язання конкретних сумісних проблем у сферах транспорту, енергетики, техногенно-екологічної безпеки, водо-каналізаційних, поводження з відходами тощо. Необхідні для цього розробки, зокрема щодо внутрішньої та транскордонної кластеризації та синергії технологічного прискорення з кліматичними змінами [37] вже тривалий час здійснюються в Україні, зокрема, на базі пілотного Євро регіону «Верхній Прут».

У той же час сучасні інформаційно-комунікаційні технології дозволяють послідовно переводити прогнозування, моделювання і проектування територіально-секторального розвитку на якісно новий щабель, системно поєднуючи втілення зазначених завдань на місцевому, районному, регіональному, національному і міжнародному рівнях за підтримки з боку ЄС, висловленої у листі Єврокомісії від 14.09.2020.

Рис.3 Охоплення основних елементів соціально-економічної сфери Циркулюючою економікою

Рис. 4 Проектування і планування із застосуванням сучасних ІКТ та ГІС

За висновками вихідного засідання урядової міжвідомчої робочої групи 20.02.2020 щодо співпраці з ЄС з питань реалізації Зеленої угоди [38] «для нашої держави важливо не просто чекати на рекомендації Брюсселя, як це зазвичай відбувалося у минулому, а показати нову якість взаємодії з ЄС, взяти активну участь вже на етапі розробки політики». Огляд потенціалу такої співпраці [39] з урахуванням попередньої стратегічної екологічної оцінки перспектив його впливу на територіальний і секторальний розвиток регіонів і громад та ключових галузей України дозволяє, між іншим, запропонувати:

1. Максимально використати процеси підготовки і проведення засідань Комітету і Ради Асоціації України з ЄС, а також відповідні проміжні спільні заходи для ефективного просування зазначених українських ініціатив.

2. Належним чином доопрацювати і застосувати універсальний інструмент Стратегічної екологічної оцінки (SEA), визначений Європейською економічною комісією ООН (UNECE), Директивою ЄС і Законом України та міжнародні консультації, передбачені цими актами щодо аналізу транскордонного впливу, для вихідного обґрунтування і подальшого узгодження ключових українських ініціатив, належного формування програм співпраці з ЄС і його членами та конкретних сумісних проектів за пріоритетами Європейської Зеленої угоди.

3. Для забезпечення подальшої належної координації дій з реалізації вищезазначених можливостей співпраці за Європейською

Зеленою угодою застосувати ініціативу переформатування Агенцій регіонального розвитку, створених в областях України, у Офіси регіонального розвитку і сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 209-р. За доручення-ми Уряду від 17.01.2020 № 35281/6/1-19 щодо утворення такої експериментальної інституції в Чернівецькій області та від 03.12.2019 № 35281/3/1-19 щодо якісної зміни механізмів фінансування ТКС, як складової державної регіональної політики, ця пропозиція знаходить підтримку з боку ключових органів влади в Україні та у вищезгаданому листі DG-Regio Єврокомісії.

4. Повноцінне використання сьогоднішніх можливостей ТКС вимагає принципового покращення координації усіх вищезазначених складових як у державно-міжнародному, так і в організаційно-територіальному вимірах. Значною мірою попередні напрацювання Єврорегіону, зокрема, вищезгаданого Закону «Про ТКС», постанови Верховної Ради України від 27.06.2007 № 1242, Методичних рекомендацій щодо координації ТКС і застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, затверджених наказом Мінрегіону від 29.01.2009 № 46 та інші рішення, що поєднані з можливостями EUSDR та інших актуальних інструментів ЄС, інтегровано у постанові Верховної Ради України від 21.09.2016 № 1537 за результатами парламентських слухань 08.06.2016.

Розглянуті напрацювання пілотного Єврорегіону «Верхній Прут», його експериментальний статус і нова ініціатива щодо створення Офісів регіонального розвитку і сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції в Україні дозволяють швидко перейти на якісно новий рівень координації, включаючи бюджетне супроводження, для усієї системи державно-самоврядної та публічно-приватної взаємодії, пов'язаної з ключовою роллю ТКС у впровадженні Циркулюючої економіки.

[1] <https://1lib.eu/book/1144171/8dc167?regionChanged=&redirect=7521549> C. 79

[2] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/EcoEuroRegion_1997_1999.pdf

[3] http://ecoresource.ddns.net/DocLib/Gradient_Functional_

Materials.pdf

[4] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Standardization_in_Environmental-Resource%20sphere_1994.pdf

[5] <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/ECORES1992.doc>

[6] <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/Systemic%20Energy%20territorial%20cycles-1993.pdf>

[7] <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/ECOSPEC.rtf>

[8] http://ecoresource.ddns.net/DocLib/Transition_solutions_system.pdf

[9] <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/Safety%201996.pdf>

[10] <http://ecoresource.ddns.net:8080/1996%20Technogenic-Envir%20Safety%20in%20river%20basins.pdf>

[11] <http://ukros.ru/archives/4125>

[12] <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/Ecoprofit1999brochure.pdf>

[13] <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/Brochure%20Energoplan%20CEP.pdf>

[14] https://www.mzv.cz/file/18332/_2000summit_budapest_final.pdf

[15] https://bukoda.gov.ua/uploads/editor/bukoda.gov.ua/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8/Main_objectives_Euroregion_Upper_Prut.pdf

[16] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/TFC/CEI%20TFC%20WG_Warsaw%2011%2004%202001.doc

[17] <http://www.cdep.ro/pdfs/greenlight.summit/kuchma2.pdf>

[18] <http://www.cdep.ro/pdfs/greenlight.summit/declar2.pdf>

[19] <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/59-2002-%D1%80>

[20] http://comeuoint.rada.gov.ua/news/main_news/72927.html

[21] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Last_UA_proposals_to_final_draft_EUSDR_Action_Plan.doc

[22] <http://comeuoint.rada.gov.ua/uploads/documents/29550.pdf>

[23] <http://rdpa.regionet.org.ua/images/215/present26no2018.zip>

[24] <http://three-seas.eu/about/>

[25] https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/121511.pdf item 18

[26] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/TEN-T_and_contrailer_links_bypass_and_across_Carpathians.ppsx

[27] <https://twitter.com/AdinaValean/status/1204788263359328257>

[28] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/RO_UA_HU_SL_CBC_trains.ppsx

[29] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Protocol_of_intention_%20107_05_2008.pdf

[30] <http://drive.google.com/drive/folders/1OV0nPOLGoESRpZ2WvE5nG9BnmY7bIoiA> (6 Energy for TEN-E)

[31] <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0046661-09>

[32] <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/293/Mountain-areas.pdf> C.33

[33] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/TFC/Eastern_direction_Europe_of_Regions_2005.doc

[34] http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Logistic_challenges_in_Green_Banana_en.pdf

[35] <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/ekonomika-nagrivaye-planetu>

[36] <http://comeuoint.rada.gov.ua/uploads/documents/29476.pdf>

[37] <http://www.carpathianconvention.org/eventdetailwg-124/events/third-meeting-of-the-carpathian-convention-working-group-on-adaptation-to-climate-change.html>

[38] <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-oficijno-napravit-yes-propoziciji-ukrayini-shchodo-uchasti-v-yevropejskij-zelenij-ugodi>

[39] http://comeuoint.rada.gov.ua/news/main_news/72980.html

СЕРГІЙ ТРОЯН, НАТАЛІЯ НЕЧАЄВА-ЮРІЙЧУК

ПРИКОРДОННЯ УКРАЇНА – ЄС У СВІТЛІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Територіально-політичні зміни в Європі на зламі 80-90-х років ХХ ст. надалі спричинилися до кардинальних зрушень просторового характеру. Вони мали своїм наслідком принципові зміни геополітичного оточення України, що, своєю чергою, призвело до генези і формування нового кордону нашої держави. Сусідами першого порядку України стали дві групи держав: перша – держави євроатлантичного і європейського інтеграційного простору (Республіка Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина) і друга – країни СНД (Білорусь, Молдова, Російська Федерація). Відповідно, у першому випадку, впродовж 1999–2007 рр. склався і на сьогодні функціонує новий для України кордон з державами ЄС, які входять до Шенгенської зони.

Сутнісну чи змістовну сторону прикордоння (borderland) загалом і особливості генези та функціонування кордону Україна–ЄС досліджували зарубіжні й українські науковці [2–10; 12–17]. На загал прикордоння трактується як територія біля кордону, яка розділяє певні простори або ж регіон, де існують різні культури, епохи тощо. Зокрема, У. Бек, Г. Бабінський, М. Грановеттер, Й. Курчевська, А. Садовський та інші дослідники цієї проблематики відзначають, що прикордоння стосується районів, які найчастіше зосереджені на адміністративно-політичних кордонах або просто в межах окремих сусідніх країн. При цьому важливо розуміти, що у ХХІ столітті вже немає закритого простору, а Європа є відкритою мережею з рухомими кордонами, де все зовнішнє вже існує всередині. Водночас у контексті формування та функціонування су-

часних європейських кордонів постає проблема ідентичності, індивідуального та колективного соціоментального вибору, етнокультурної взаємодії, пригадування та забуття і впливу історичної пам'яті тощо.

У контексті теоретичного потрактування кордону Україна–ЄС А. Садовський виокремлює соціальний (соціально-культурний) аспект прикордоння як сферу «постійних контактів представників двох або більше етнічних і культурних спільнот, що реалізуються в контексті їх особливих стосунків з територією (територією проживання або уявною територією), діяльністю, спрямованою на її підтримку (або асигнування), а також результатами цієї діяльності» [15, с. 24]. В. Кравченко звертає увагу на характерну для України палімпсестність історичних кордонів, що притаманна і західному порубіжжю: уявлення про різні символічні кордони різних історичних спадщин, які не збігаються із сучасними адміністративно-політичними кордонами [4, с. 57]. Б. Куцмані трактує кордон як загальний прикордонний простір (тобто дві його сторони, в нашому контексті – Україна і сусідні з нею держави ЄС) і дивитися на нього як культурну, політичну та соціологічну перехідну зону [4, с. 71]. Тобто, так як прикордонні простори простягаються не лише вздовж державних кордонів, а й кордонів культурних (скажімо, мовних або релігійних), то варто відмежуватися від лінійних уявлень про кордони і не забувати про постійну взаємодію мешканців таких соціокультурних погранич.

Отже, для розуміння кордону України з державами ЄС найкраще підходить, на нашу думку,

поєднання класичного та постмодерного підходів, тобто ставлення до прикордоння з точки зору ментальності, свідомості, культурної уяви та взаємодії. Справа в тому, поряд з традиційним характером кордони є конструктами, частинами уявних ментальних карт (mental maps), і мають символічний характер. В цьому сенсі, як вважає Д. Вояковський, зведення кордону до певного типу досвіду (несумісність культурного змісту) та до усвідомлення такого досвіду дає можливість багатовимірного підходу [17, с. 428]. У радикальній версії прикордоння визначатиметься ситуацією, коли люди сприймають культурну неоднозначність «своїєї» території, тобто вони усвідомлюють її як прикордонну територію. В іншому вимірі будь-яка ситуація, коли люди приписують різні культурні образи одній і тій же території, буде границею. Цей підхід наближає трактування кордону до постмодерних образів, з якими поєднується свого роду набір відповідних притаманних прикордонню рис.

Характерні риси прикордоння Україна–ЄС. Кордон Україна–ЄС відзначається певними характеристиками соціокультурного значення, які П. Бурдьє ввів до властивостей структури соціального простору. Насамперед йдеться про «відчуття кордону» як «відчуття становища», «відчуття дистанції», «відчуття того, що можна і що не можна собі дозволити» [1, с. 22]. У цьому плані, в контексті розвитку соціополітичних студій з прикордоння, до визначальних характеристик пограниччя Україна–ЄС слід віднести транскордонність, мережевість, цивілізаційність, ментальність, фронтірність, дистанційованість, мультикультурність, етноконтактність, периферійність, палімпсестність.

1. Транскордонний характер прикордоння. Пограниччя Україна – ЄС характеризується інституюванням і розвитком транскордонного євро регіонального співробітництва. Воно реалізовується по всьому периметру кордону в рамках євро регіонів «Буг» (Україна, Польща), «Карпати» (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Верхній Прут» і «Нижній Дунай» (в обох випадках – Україна, Румунія).

2. Прикордоння як мережевий кордон. По обидва боки кордону Україна–ЄС сформувався і функціонує складна мережа відносин,

зв'язків, контактів особистого, групового, загальносуспільного, владного характеру. Водночас це тісно переплітається з реалізацією численних інфраструктурних, туристично-рекреаційних, освітніх, екологічних прикордонних програм, проектів, тренінгів тощо.

3. Прикордоння як цивілізаційний кордон. У розрізі теорії С. Гантінгтона кордон між Україною і державами-членами ЄС частково (по лінії українсько-польського, українсько-словацького і українсько-угорського кордонів) виступає у якості розмежувальної границі з власною динамікою розвитку між західною і православно-слов'янською цивілізаціями.

4. Прикордоння як ментальний кордон. У символіко-національному вимірі та в системі координат Схід–Захід ментальний простір пограниччя є середовищем формування і функціонування системи ідей, ідеалів, цінностей, стереотипів людей, які проживають у відповідних його частинах. Варто відзначити складання своєрідного «культурного образу пограниччя» під впливом специфічних реалій буденного життя і генезу альтернативної ідентичності з характерною для неї свідомістю пограниччя.

5. Прикордоння як фронтір. Кордон між Україною і державами-членами ЄС виступає просторовою межею, лінією розмежування різних держав і суспільств, перехідною/динамічною/контактною зоною інтенсивної взаємодії різних спільнот і культур. У цьому сенсі його можна визначити як зону накладення різного роду меж – політичних, економічних, культурних.

6. Свій–Чужий–Інший на прикордонні як сталі маркери протиставлення і взаємодії. Виступаючи просторовою сферою інтенсивних контактів різних культур, порубіжжя Україна–ЄС характеризується взаємодією в обмеженому просторі змінних цінностей, «де різні культури вперше стикаються з іншістю і сприймають, пристосовують або одомашнюють її» [11, р. 210]. Наявність такої різноманітності взаємодіючих акторів на порубіжному просторі формує полікультурність і гетерогенність прикордонної території між Україною і країнами ЄС.

7. Мультикультурне прикордоння.

Кордони України з державами-членами ЄС продовжують відігравати не лише роль чинників,

які окреслюють межі державних утворень, але й визначають ментальні, ідентичнісні розмежування національного характеру в умовах поліетнічного європейського середовища. При цьому відбувається поступове подолання упереджень і стереотипів, притаманних різним спільнотам по обидва боки кордону.

8. Етноконтактне прикордоння. Важливою особливістю населення прикордонних етноконтактних територій є його етнічна структура та ступінь етнічного різноманіття. Етнічна структура українського прикордонного населення залежить від специфіки державного кордону, який не завжди відповідає етнічним кордонам. Титульні народи на пограниччі Україна–ЄС частково є мовно та культурно близькими спільнотами, що відображається на зв'язках і контактах між ними.

9. Прикордоння як периферія. Тут визначальний вплив на переосмислення значення кордону в просторі Україна–ЄС справляють реалії європейської інтеграції. У нашому випадку периферійними вважаються східні кордони ЄС і західна та південно-західна частини кордону України. Особливість такої периферійності полягає в тому, що прикордоння перетворюється у свого роду центральний вузол особливих регіонів, де виникають і розвиваються нові форми інтеграції, міграції та солідарності.

10. Прикордоння як палімпсест історичних кордонів. Минуле у поєднанні з «важкими» сторінками історії залишило по собі складні на шарування на кордоні між Україною і державами-членами ЄС. Упродовж тривалого часу (фактично до завершення і закріплення результатів Другої світової війни) кордони були рухливими і чутливими до міжнародних процесів і геополітичних змін. На наш погляд, ця минулина потребує подальшої професійної уваги істориків, культурологів, етнографів, філологів тощо, але не повинна заважати конструктивному діалогу і співробітництву сьогодення та планам розбудови міждержавних і міжсуспільних комунікацій на майбутнє.

Загалом пограниччя доречно в науковому плані розглядати як субрегіон, що знаходиться на кордоні поділу культур, цивілізацій і держав. Він поєднує спільноти з відмінними світоглядними принципами, культурними традиціями, віросповіданням тощо. Таке розуміння порубіжжя уповні підходить до

окреслення певних характеристик і визначення змісту прикордоння України з державами-членами ЄС. В умовах постановня і розвитку сучасного кордону Україна–ЄС значний вплив на характер прикордонних територій мали політичний, економічний і соціально-динамічний фактори, а також історичні, культурні, етнічні й ідентичнісні чинники. На перспективу в контексті інтердисциплінарних студій з прикордоння важливо продовжувати і поглиблювати теоретично й емпірично дослідження *frontier studies*, *border studies* і *boundary studies* на прикладі вивчення характеру й особливостей функціонування кордону Україна–ЄС.

Список використаних джерел

1. Бурдье П. Социология социального пространства; пер. с фр., общ. ред. Н.А. Шматко. –СПб.: Алетейя; М.: Ин-т эксперим.социологии: Алетейя, 2005. – 288 с.
2. Верменич Я. Пограниччя як соціокультурний феномен: просторовий вимір //Регіональна історія України. – 2012. – Вип. 6. – С. 67–90.
3. Вояковский Д. Ментальні кордони в Європі без кордонів: монографія; пер. з пол. В.Ф. Саган. – Київ: Ніка-Центр, 2015. – 319 с.
4. Форум «Поверх кордону»: концепція прикордоння як об'єкт дослідження //Україна модерна. Пограниччя. Окраїни. Периферії. – 2011. – № 18. – С. 47–77.
5. Чорновол І. Компаративні фронтири: світовий і вітчизняний вимір. –К.: Критика, 2015. – 376 с.
6. Anderson M. Frontiers: Territory and State Formation in the Modern World. –Oxford, 1996. – 272 p.
7. Babiński G. Pogranicze polsko – ukraińskie. Etniczność, różnicowanie religijne, tożsamość. –Kraków, 1997. – 279 s.
8. Granowetter Mark. The Strength of Weak Ties //American Journal of Sociology. – 1973. – Nr 6. – Vol. 78. – P. 1360–1380.
9. Kurczewska J. Granica niejedno ma imię. Trzy podejścia teoretyczne //J. Kurczewska, H. Bojar (red.) Granice na pograniczach. – Warszawa: Wyd. IFiS PAN, 2005. – S. 365–396.
10. Kurydon A., Troyan S. Granice i pogranicza współczesnej Europy. Dynamiczne pole oddziaływania w wymiarze tożsamości i pamięci historycznej //Na Pograniczach. Pamięć – historia – kultura; red. nauk. A.Chudzik, D. Wojakowski. – Sanok: PWSZ im. J.Grodka w Sanoku, 2014. – S. 11–30.
11. Lee Klein K. Frontiers of Historical Imagination. Narrating the European Conquest of Native America. 1890 – 1990. – Berkeley-Los Angeles-London, 1997. – 388 p.
12. Nechayeva-Yurichuk N. Problems of Cross-Border Cooperation Development along the EU External Borders //Eurolimes. – 2019. – No 27-28. – P. 279–294.
13. Nechayeva-Yurichuk N. The Challenge of Interethnic Coexisting in Europe at the Beginning of the XXI Century: The Political Dimension // Analele Universității din Oradea. Relații Internationale și Studii Europene. 2019. – No 11. – P. 153–164.
14. Sadowski A. 2004. Pogranicze jako przedmiot badań socjologicznych w warunkach integracji europejskiej //K. Krzysztofek, A. Sadowski (red.) Pogranicza i multikulturalizm w warunkach Unii Europejskiej. – Białystok: Wyd. UwB, 2004. – S. 15–27.
15. Sadowski A. Pogranicze – pograniczność – tożsamość pogranicza //Pogranicze. Studia Społeczne. Tom XIV numer specjalny Polskie granice i pogranicza: nowe problemy i interpretacje. H. Bojar, D. Wojakowski, A. Sadowski (red.). – Białystok: UB, 2008. – S. 17–31.
16. Troyan S. Koncepcje teoretyczne pogranicza na Ukrainie // Pogranicze. Studia Społeczne. – 2008. – T. XIV. – S. 50–57.
17. Wojakowski D. Kłopoty z pograniczem. Socjologia wobec tradycji i ponowoczesności //Zeszyty naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja i zarządzanie. – 2013. – Z. 65. – S. 419–431.

ВІДБУЛАСЬ МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «МУНІЦИПАЛЬНІ ЧИТАННЯ ІМЕНІ АНТОНА КОХАНОВСЬКОГО»

17-19 листопада 2020 року в режимі онлайн на платформі ZOOM відбулася Міжнародна наукова конференція «Муніципальні читання імені Антона Кохановського». Метою проведення читань є фахове обговорення актуальних питань, пов'язаних із вивченням досвіду вітчизняного та зарубіжного муніципального управління в умовах реалізації адміністративної реформи та європейської інтеграції України шляхом адаптації змісту і форм діяльності органів місцевого самоврядування до моделей та практик, які успішно діють у країнах ЄС, та вироблення науково-практичних рекомендацій з цього кола питань.

В роботі конференції взяли участь посадові особи органів місцевого самоврядування, державні службовці, науковці, експерти, представники інститутів громадянського суспільства

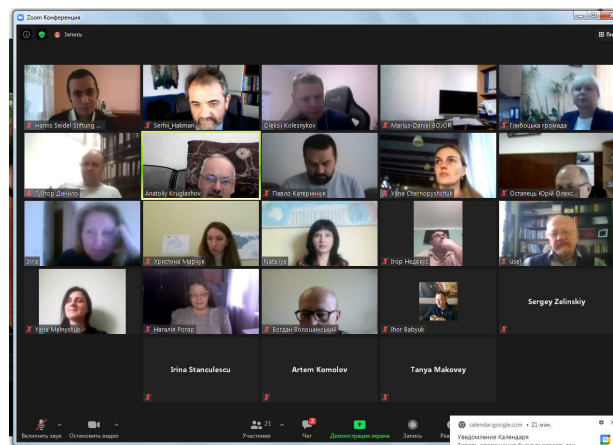
У рамках муніципальних читань відбулися онлайн засідання тематичних панелей: 1. Основні тенденції та виклики адміністративно-територіальної реформи України; 2. Професіоналізація посадовців органів місцевого самоврядування в умовах продовження процесів децентралізації: зарубіжний та вітчизняний досвід. В роботі конференції взяли участь науковці з інших країн - представники Республіки Білорусь, Грецької Республіки, Республіки Молдова, Республіки Польща та Румунії. Виголошені виступи вирізнялися науковою новизною та проблемним підходом, що стало поштовхом до подальшого обговорення актуальних проблем місцевого самоврядування в Україні та за її межами.

19 листопада у режимі онлайн відбувся експертний круглий стіл на тему «Підсумки виборів 2020 р. в органах місцевого самоврядування в Україні та Чернівецькій області: що далі?». З ключовими доповідями ви-

ступили: Олексій Колесников – кандидат політичних наук, голова ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення», та Юрій Остапець – доктор політичних наук, професор, декан факультету суспільних наук Ужгородського національного університету, які окреслили особливості місцевих виборів 2020 у регіональному розрізі. У роботі круглого столу взяли участь науковці та практики з різних регіонів України – Закарпаття, Прикарпаття, Кропивницького, Волині і, звісно, Чернівецьчини. Доповідачі відзначили особливості місцевих виборів 2020 і наголосили на важливості удосконалення виборчого законодавства відповідно до потреб сучасності.

Організатори муніципальних читань:

- Чернівецький регіональний Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій;
- Кафедра політології та державного управління Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича;
- Чернівецька міська рада;
- Представництво Фонду Ганса Зайделя в Україні

Я ЗНАЮ, ТИ МОЖЕШ!2:

можливості для ресоціалізації жінок Чернівців і не тільки

Віра у власні сили і визнання твого професіоналізму – хіба це не те, що потрібно кожному. Цьогоріч Чернівці стали одним із міст, які поруч із Києвом та Дніпром, взяли участь у реалізації проекту «Я знаю, ти можеш!2», мета якого - ресоціалізація жінок, які постраждали внаслідок окупації Криму і військового конфлікту в Україні (ВПО), посилення їх позицій і ролей в житті суспільства та розвиток їхньої економічної незалежності, в тому числі через підтримку у відкритті власної справи.

В період від серпня 2020 року 45 учасниць, які є вимушеними переселенками з Донецької, Луганської областей та Криму, а тепер проживають у Києві, Дніпрі та Чернівцях, а також місцеві жительки, які прагнуть відкрити свою справу, пройшли навчання з німецькими та українськими тренерами на тему «Відкриття та розвиток власної справи» і отримали базові знання та вміння для того, аби створити власний бізнес і стати фінансово незалежними. Також учасниці проекту навчалися на тренінгах за тематикою «Формування психологічної стійкості», де актуалізували свій особистий та професійний досвід, активізували «емоційний імунітет» як цілісну систему власних захисних сил, віднайшли внутрішні й зовнішні ресурси та посилили опору на себе та свої професійні компетенції.

9 сильних та успішних менторок - жінок, які вже пройшли шлях створення бізнесу

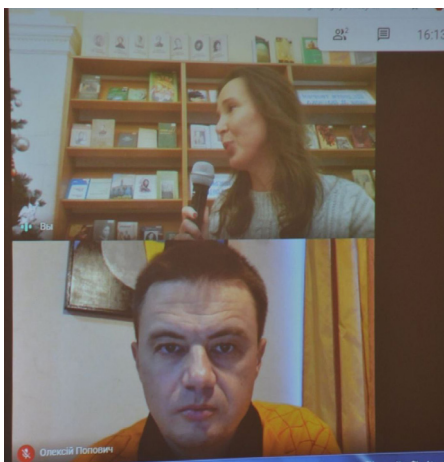
«з нуля» та стали визнаними бізнес-леді, супроводжують учасниць впродовж усього проекту та готові підтримувати їх і надалі. Для побудови плідної та ефективної співпраці зі своїми підопічними, менторки пройшли дводенне навчання на тему «Теорія та практика менторингу». Серед наставниць у Чернівцях – Аліна Литвинчук, Тетяна Фісанова та Наталія Батракова. Тренерами проекту з української сторони у Чернівцях виступили Неля Малько та Ірина Корчак.

В результаті у листопаді журі проекту отримало ретельно продумані бізнес-плани від потужно замотивованих жінок, які налаштовані на якісні зміни в своєму житті та житті своїх родин. Ідеї учасниць наразі є різноманітними: від розвитку освітніх просторів до відкриття кенді бару.

Три учасниці з Чернівців отримали премії на закупівлю мінімального обладнання, необхідного для відкриття їх власних бізнесів. Це: Людмила Радик з ідеєю випічки порційних десертів та надання супутніх послуг Sweet Biscuit. Тетяна Короткова з ідеєю послуг у сфері грумінгу (стрижки домашніх тварин), а також інформаційних послуг щодо виховання, догляду та впливу на психологічний клімат у родині, що утримують домашніх тварин, каніс-терапії та Аліна Александрюк з ідеєю створення Школи фітнесу у форматі онлайн «Здорове тіло». Додаткову премію отримала Марина Мелешко.

17 грудня цього року відбувся підсумковий круглий стіл в рамках проекту у Києві. Учасниці з Києва, Дніпра та Чернівців мали нагоду познайомитися між собою та поділитися власними бізнес-ідеями.

Проект «Я знаю, ти можеш!» реалізує ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ЕЛЕОС-УКРАЇНА» у партнерстві з KWB Koordinierungsstelle Weiterbildung und Beschäftigung e. V. (КВБ Координаційний центр з питань підвищення кваліфікації та зайнятості) за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини. Партнером реалізації проекту в Чернівцях є БФ «Суспільні ресурси та ініціативи» та Відкритий університет для дорослих, м. Чернівці, який працює на базі ЧОУНБ ім. М.Івасюка

«ІМУНІТЕТ ДО ІЛЮЗІЙ». ВІДБУВСЯ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФОРУМ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Резонансною подією у громадському житті України та Чернівецької області на кінець 2020 року став всеукраїнський Форум розвитку громадянського суспільства «Імунітет до ілюзій», який організовує ІСАР «Єднання». Захід об'єднав громадських активістів та спікерів з усіх областей України та з-за кордону. В його рамках учасники говорили про цінності громадського простору, пошук коштів для реалізації громадських ініціатив, презентацію ідей, а також розглянули багато інших питань. Форум розвитку громадянського суспільства є найбільшою національною платформою для навчання, спілкування, обміну досвідом, зміцнення і розвитку благодійних та громадських організацій в Україні.

Партнером у Чернівецькій області у проведенні заходу стали ГО «Товариство «Український Народний Дім у Чернівцях» та ГО «Лабораторія культурних досліджень».

Під час панельної дискусії «Джерела фінансової підтримки для локальних ініціатив у Чернівецькій області» представники влади, благодійних фондів та громадських організацій говорили про те, що не обов'язково шукати великі фонди або грантодавців з-за кордону, аби отримувати кошти для реалізації своїх ініціатив. Насправді підтримку можна знайти на місці: через обласні програми підтримки розвитку громадянського суспільства, місцеві благодійні фонди або завдяки партнерству і участі в проектах інших громадських організацій.

Питання про залученість громадян та побудову локальних коаліцій між громадськими організаціями були розглянуті на наступній сесії, що відбулася у формі сторітелінгу. Своїм досвідом ділилися громадські діячі та експерти. Зокрема, мова йшла про інструменти та механізми взаємодії з владою для впровадження локальних ініціатив – як нові, так і ті, що вже тривалий час показують свою ефективність. Також учасники спілкувалися про шляхи вирішення конфліктів між владою

і громадою та побудову продуктивного діалогу. Було, зокрема, зазначено, що у таких ситуаціях необхідним є чітке визначення проблем, їх озвучення, спільна робота над вирішенням цих проблем, а також залучення третьої сторони, якщо конфлікт не вдається залагодити власними силами.

Ще одним важливим заходом в рамках форуму став воркшоп «Що потрібно знати, щоб зробити круте відео про громадські ініціативи (пошук ідеї, дослідження аудиторії, створення історії)». Як наголосили експерти, для успішної реалізації проектів, донесення своїх ідей та залучення однодумців важливо навчитися розповідати про свою роботу, висвітлювати її результати. На сьогодні найбільш доступним для цього механізмом є поширення відеороликів у соціальних мережах. Під час воркшопу учасники дізналися про тонкощі процесу створення відео, а також основні інструменти для їх подальшого просування.

Окремо на базі Літературного целанівського центру працював майданчик «Культурні та креативні індустрії: дорожня мапа до сталих моделей». Учасники говорили про сприятливість локального клімату для розвитку креативних індустрій, оцінку сфери кризь призми креативної економіки, культурної цінності та суспільного впливу та попит на продукт креативних індустрій. Під час дискусії «Анатомія культурного менеджера у малих містах та громадах» мова йшла про компетенції, які повинен мати культурний менеджер, про те, чим власне є культурний менеджмент – хобі чи full-time роботою, та про ефективну співпрацю з колегами у сфері культури.

За словами учасників, форум став корисним їм не лише завдяки отриманій інформації, а й за можливість обмінятись досвідом, отримати поради у експертів. Окрім того, захід дав змогу підсумувати і проаналізувати роботу, яка проводилася протягом року, підказав на нові ідеї і допоміг окреслити плани подальшої діяльності.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ У 2020 РОЦІ

Діяльність Центру як закладу післядипломної освіти державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування Чернівецької області та як складової відповідної загальноукраїнської мережі протягом звітнього 2020 року спрямовувалася на виконання двох його головних завдань: підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих ради, а також надання методично-консультативної допомоги органам державної влади та місцевого самоврядування.

Відповідно до погодженого Нацдержслужбою України, Чернівецькою облдержадміністрацією та Чернівецькою обласною радою Плану-графіку підвищення кваліфікації на 2020 рік в Центрі впродовж 2020 року за всіма видами навчання пройшли підвищення кваліфікації 5944 державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування. З них: 1820 державних службовців райдержадміністрацій та облдержадміністрації, 339 посадових осіб органів місцевого самоврядування та 3785 державних службовців територіальних управлінь центральних органів влади.

У 2020 році підвищення кваліфікації учасників навчання здійснювалось за програмами підвищення кваліфікації, що за змістом, тривалістю та інтенсивністю навчання поділяються на: загальні професійні (сертифікатні); спеціальні професійні (сертифікатні); загальні короткострокові; спеціальні короткострокові. Зміст загальних та спеціальних програм, форми навчання учасників навчання визначались з урахуванням завдань, функцій, повноважень та потреб державних органів, органів місцевого самоврядування.

У Центрі навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування здійснювалось за спеціальними професійними (сертифікатними) та

спеціальними короткостроковими програмами підвищення кваліфікації.

Зміст спеціальних програм підвищення кваліфікації, за якими проводилось навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування у Центрі, охоплював як загальні питання державного управління та місцевого самоврядування (в тому числі, запобігання корупції; зміни у законодавстві з питань державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; європейської та євроатлантичної інтеграції; забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків; забезпечення прав та інтересів осіб з інвалідністю; децентралізації влади та фінансової системи тощо), так і питання удосконалення особистісних та професійних компетентностей (комунікація та взаємодія, управлінські технології, управління змінами, лідерство тощо).

Всього за спеціальними професійними програмами підвищили кваліфікацію 92 особи, з них: 18 державних службовців райдержадміністрацій та облдержадміністрації, 6 посадових осіб органів місцевого самоврядування та 68 державних службовців територіальних управлінь центральних органів влади.

У звітному періоді найбільш пріоритетними напрямками (темами) підвищення кваліфікації були такі: публічне управління, комунікативна взаємодія, лідерство, ефективне урядування, впровадження та сприйняття змін, ділова українська мова, психологічні питання тощо.

Всього за спеціальними короткостроковими програмами підвищили кваліфікацію 5852 особи, з них: 1802 державних службовців райдержадміністрацій та облдержадміністрації, 333 посадові особи органів місцевого самоврядування та 3717 державних службовців територіальних управлінь центральних органів влади.